

جامعة الخرطوم
كلية الآداب
قسم اللغة العربية

القراءات المشهورة التي تعرضت للطعن والحن

بحث مقدم لنيل درجة الدكتوراة في اللغة العربية

إعداد الطالبة:

مي صالح نصر علي

إشراف الدكتور:

الحبر يوسف نور الدائم

1429 هـ - 2008 م

الإهداء

أهدي هذا " " لـ إلى الذين
ينشدون الحق والمعرفة والفضيلة
والجمال وحب الخير والإنسانية،
وجميع الخصال النبيلة ...
إلى من أعطى بإيثار وأدب وإكبار
... ووهبنا المال بلا منة ولا ضرر
ولا ضرار ... وعلمنا أن قيمة
الإنسان، ما يحمله من القيم،
وأرقى القيم تقوى الله
إلى من علمنا أن التواضع مكرمة
... وحب الناس إحسانا ..
والذي العزيز
وإلى طلاب العلم أينما كانوا ...
أهدي لهم هذا العمل.

مي صالح نصر

كلمة الشكر

الشكر أولاً وأخراً لله وحده فأحمدك اللهم جزيل الحمد، على ما كرّمت به الإنسان فحملته الأمانة وعلمته البيان. علمته بالقلم ما لم يعلم، وأسبغت عليه كل النعم، حمداً لا يكون إلا لك، ولا يليق بغيرك وأصلي وأسلم على من فرض طلب العلم واستشعاره أينما كان، نبينا وسيدنا محمد صلى الله عليه وسلم – رسول الله وحببيه، فسرنا على نهجه عليه أفضل الصلاة والسلام وعلى آله الأخيار وصحبه الكرام.

ثم الشكر أجزله والتقدير أكمله إلى والدي العزيز الشيخ الجليل، والمربي الفاضل، والأستاذ الكريم، **صالح نصر**، الذي أورثني حب العلم والإطلاع، والهمة والنشاط فله وافر الشكر والامتنان.

كما أزجي أسمى آيات الشكر والعرفان إلى الدكتور **الحبر يوسف نور الدائم** الذي أشرف على هذه الرسالة فأفدت من ملاحظاته الدقيقة وإرشاداته القيمة فله من ضروب الشكر خالصها ومن صنوف التقدير أوفاهما.

كما أخص بالشكر الدكتور **محمد السيد الخير** رئيس الشؤون العلمية بمصحف أفريقيا الذي أعانني على فهم القراءات المتواترة والشاذة وأمدني بمصحف القراءات العشر المتواترة الذي استعنت به في التمييز بين القراءات المتواترة والقراءات الشاذة، كما أمدني بكتابه: (فتح السميع المجيب من قراءة حمزة بن حبيب)، فله كل الشكر والتقدير.

كما أهدي شكري الخاص إلى أفراد الأسرة الكريمة الذين هياؤوا لي ما يحتاجه الباحث من راحة وعون فلهم الشكر الجزيل.

والشكر موصول أيضاً إلى كل من أعانني على أخراج هذا البحث حتى اكتمل بصورته هذه، والشكر والحمد لله أولاً وآخراً.

المحتويات

Õ _	
1	:
7 -1	: Û
18 - 8	:
19	: Ø Ø
19	: Ø
25 - 19	: Û
34 - 25	:
34	:
35 -34	: Û
37 - 36	:
42 - 37	:
53 - 42	:
54	: Ø
67 - 54	: Ø
79 - 67	:
79	Ø :
	Ø

84 – 80	: Û
86 – 84	:
92 – 86	:
104 – 92	:
119 – 104	:
129 – 119	:
132 – 129	:
132	: Ø
132	: Ø
147 – 132	: Û
150 – 147	:
157 – 150	:
160 – 157	:
160	Ø :
163 – 161	Û : Û
166 – 163	Û :
181 – 166	Û Û :
191 – 181	Û Û :
197 – 191	Û :
197	:
201 – 197	( ) ( ) : Û

204 - 201	( ) ( ) :
209 - 205	( ) ( ) :
214 - 209	:
220 - 215	
221	
223 - 222	
238 - 224	

ùõ ò :ù
 ù
 ò ò
 ò ò ò ò
 ò ù ù
 - ò ò ò
 ù -
 ( )
 ( ) :
 ò ù
 ò
 ò ò ò ù
 ò ò ò
 ò ò ò
 ò ù ù
 ( ) ù

: {إن تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا
 وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِّنْ
 سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ} (1) ò ò

(Õ) (Õ) (Õ) Õ (1)

Õ Ù

Ù

(2) (وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا):

Ù Õ ( ) ( )

: Õ Õ

Õ

Õ Õ Õ

Õ

Ù

: ( ) ( )

.212 - 3 , 1985 - Õ 1405 - 1

Ù
(164) ( )

( ) : { أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ
 فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ
 كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَاراً فِي الْأَرْضِ
 فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِّنَ اللَّهِ مِنْ
 وَاقٍ }⁽¹⁾ . Û ( ) " " :
 ( )⁽²⁾ .

Û⁽³⁾
 (Õ) Õ ( ) ( )
 Õ Û

Û Õ Õ - -

Õ : Û

- -
 : Ø Ø
 : Û
 : Ø
 :
 : Ø

: Ø

---

(1) (21)
 (2) : ( ) :
 1417 Õ - 1996 , 33
 (3) ( ) :
 - 2 - 365

.

:

Ù :

.Ù

. : Ø

à

:

. :Ø

.Ù :

. :

Õ Õ

.

.

" "

(1)

Ù

àà à "

!° :Ù (2) "

(3) :Ù

Ù .Ù " "

- - " "

: Ù : : Ù

(4) (" "

Ù Ù

- - : :

: : (5) :Ù

.258 - 2Ö - - 7 : (1)

. (3) : (2)

- : : ( ) (3)

.4-3 - 1960 - Ö 1379-

.245 - 1 Ö : (4)

: Ù :Ù :Ù (5)

àà à ä (" " :) :

Ù (1)

" " Ù

:Ù ° à, :Ù

: Ù (2) " "

(3)Ù Ù

- -

Ù

Ù): * Ù

Ù

.11 , 1963 - Ù : (1)

: Ù , Ù : : (2)

à ã

. (" " :) :

.40 : (3)

Ù Ù
: , Õ (379) ,( ) ,( ) ( ) :
(374 - 372 - 4Õ :)

(1) فكان الحد من اللحن للحرص

(2)

Ù Ù Ù

Ù) :

Ù

Ù

(3) (

" "

) : Ù

Ù

(4) (

Ù

Ù

(5)

Ù

Ù

Ù : Ù - - 1984

(1) ( ) :

.175

Ù : Ù (2) ( ) :

1979 - 2 - 267

(3) : .59

(4) .179

(5) : .180

Ù

Ù

- - Ù

): Ù

(¹)

Ù

): Ù

**

*Ù

***

Ù (²)

:( ) (¹)

.34 - 1Ö - 2 Ù *

:) : Ù

.(400 - 397 - 5 Ö **

( )

) .

.(337 - 2Ö Ù : ***

.(305 - 304 - 5Ö :) :

.38 - 1959 -) (²)

Ù Ù
Ù) :

Ù
(⁽¹⁾Ù
Ù

):*

(⁽²⁾

Ù : (Ù) (1)
- 1 Õ - Ù
.30
*
( )
Õ 745 ( )
( )
(186 - 185 -2 :) :
.43 - 1 Õ : (2)

:

:

Ù

Ù

:

Ù

Ù

Ù

:

)

Ù

Ù

Ù

Ù

.⁽¹⁾ (

.212 - 211 - 1 Õ , : (1)

Ù

Ù

(1)

:

ذهب معظم العلماء إلى أن الكوفيين قد اعتمدوا في بناء أصولهم النحوية على لغات العرب وأنهم قد توسعوا في الأخذ عن القبائل العربية بخلاف البصريين الذين أخذوا عن قبائل معينة على نحو ما رأينا سابقاً، وأنهم أخذوا بالاستشهاد بالشعر العربي في الجاهلية والإسلام، وقد اعتمدوا في القياس على القليل النادر، لأن ما ورد من اللغة يعد قليلاً بالنسبة لما ضاع منها، مستندين إلى ما قاله أبو عمرو في ذلك: (ما انتهى إليكم مما قالته العرب إلا أقله، ولو جاءكم لجاؤكم علم وافر، وشعر كثير) (2).

(3)

Ù

) :

:â

Ù

(4)

Ù

(5)

)

(1) 212 - 1 Õ

(2) 212 - 1 Õ

(3) .86 :

(4) 215 - 1 Õ :

(5) (Ù) :

Ù

) :Ù

Ù

Ù

.⁽¹⁾(

): Ù

Ù

Ù

Ù

Ù

Ù Ù

.⁽²⁾(

Ù

Ù

Ù

Ù

Ù

Ù

!°

Ù Ù

Ù

:

Ù

.117 , 1969 - 2 , : (1)

.75 , - - , : (2)

Ù

,

,

,

,

.⁽¹⁾ (

Ù

):

Ù

Ù

.⁽²⁾ (

):

Ù

, Ù

.⁽³⁾ (

Ù

ã à}: Ù

,

Ù Ù

Ù):

Ù .⁽⁴⁾ {

à

à

":

):

Ù ,⁽⁵⁾ (

. 86 _1 , 1971 _ _ : (2)

. 30 _ _ _ : (3)

. 42 , 1952 _ _ : (1)

. (2) (2)

. 57 _ _ : (3)

Ù "

Ù

.⁽¹⁾ (

Ù

Ù

( )

Ù Ù Ù

):

Ù

Ù

.⁽²⁾ (

Ù

Ù

(4)

(3)

Ù

(5)

_ 1981 _ Õ 1401 _ 1 , - : (4)

. 38

_ 1988 _ 6 , - : (1)

. 35

. ( ) ( ) (2)

. ( ) ( ) Ù (3)

: ( ) ( ) (4)

. 29

Ù Ù
Ù Ù
Ù Ù

" : : Ù
( ) Ù 1
Ù

Ù " : Ù
Ù⁽¹⁾ ("â â

Ù
" :
) Ù " Ù

.10 - 2 Õ : (1)

$\hat{U} \quad \hat{a} \quad \hat{U} \quad \hat{U} \quad \hat{U}$
 $\hat{U} \quad \hat{U} \quad \hat{U}$
 $1 \quad \hat{U}$
 $\hat{U} \quad (1) \quad \hat{U}$
 $\hat{U} \quad) :$

$(3) \quad (2) \quad \hat{U} \quad *$
 $(4) \quad \hat{a} \quad \hat{a}$
 $(1) \quad \hat{U}$

$.5 - 2 \hat{O} \quad :$ (1)
 $.369 - 1 \hat{O} \quad , 1921 - \hat{O} 1392 \quad :$ (2)
 $- \quad :$ (3)
 $.23 - 1 \hat{O} \quad - \quad *$
 $/ \hat{O} 216 \quad (\quad) \quad :$
 $\hat{U} \quad . 831$
 $(197/2 \quad : \quad) : \quad (\quad) \quad (\quad)$
 $. \hat{U} \quad : (\quad) \quad : (\quad) : \quad (\quad)$
 $.(112/2 \quad : \quad)$
 $: (\quad) : \quad (\quad) : \quad (\quad)$ (4)

) : ù

.⁽²⁾ (

ù

ù

ù

) : ù

.⁽³⁾ (

ù

ù

ù

: ( ) ⁽¹⁾
 . 317 _4 , 1975 _ Õ 1395 _
 . 317 _4 , : ⁽²⁾
 . 90 , 1992 _ _ : ⁽³⁾

الفصل الأول اللحن والقراءات

Ù : Ù Ù

:

المبحث الأول : ظهور اللحن في اللغة العربية وتطوره:

Ù

: Ù :

: Ø

Ù :

(1)

: (2) Ù

â

â

:(Ù Ù) (1)

.( ) - ( ) (2)

(1)

:Û) : :
Û

(2) (

) : Û
(3) (

Û : ,

(4) ( ) :

) :

(5) (

: Û * Û

(1)

:( ) , : ( ) , Û : ( ) : (1)

Û : , : ( ) (2)

( ) -

.. 175 - 3 , : (3)

. 176 - 3 , (4)

- : , : (Û) (5)

( ) , 1956 - Õ 1376 - 1 ,

Û , Û Û : *

Ù : :

;(2) Ù

ä ð

(3) Ù á

;(4) Ù Ù

(5) á

: Ù

(6)

(7){ ð á á á } : Ù

" " Ù

(8)

Ö 224 223

Ù Ù Ù -

. (60/4 :) :

. ( ) : (1)

. ( ) 173 - 3 Ù : (2)

. Ù : ( ) , : ( ) : (3)

, 1989 - 1409 - - - , : , : Ù (4)

.36

: , : , : (5)

. ( ) (6)

. (30) (7)

. ( ) : (8)

:â) * Û

(1) (

Û Û

(2)

( )

Û ( )

:(3)

Û

(4) Û

ä

) :

Û

Û Û

-

-

Û

:

,

:

:"

"

:

:

Û

,

(5) (

Û

Õ Õ Õ
: Õ):

,

Û

*

" "

" "

":

(74 -4

( ) :

(1)

.12

-

:

(2)

.101 , 1964 - 1

-

:

:(

)

(3)

, Û : (Û)

Û

:(

) :

(4)

- 1992 , - 2

:

:(

) :

(5)

. 154

" _ Û : Û
 ° Û , : Û " Û
 : Û ( ) Û
 : Û Û (1) o
 : Û ,
 (2)
 ( ) :
 : (3) Û ( ) Û
 (4) Û â
 : (5) Û Û
 (6) â à
 " " ( ) ( ) Û
 ( ) ( )
 (7) Û

. 115 _ 1 , - : (1)
 . 116 _ 1 , (2)
 . 36 , 1995 - Õ 1415 - 1 , - : (3)
 " " : ( ) , : ( ) : (4)
 2 , - : ( ) (5)
 .175 -
 ( ) : ( ) : ( ) , Û : ( ) : (6)
 .256 , 2000 Õ 1420 - 2 - : (7)

- ( ) (Ù) :
 - Ù - ( )
 .⁽¹⁾ Ù
 :
 - ° : Ù Ù .⁽²⁾ á á á
 .⁽³⁾ : Ù Ù Ù
 ( ) : Ù :
 Ù ( ) (Ù
 .⁽⁴⁾ ( ) :
 .⁽⁵⁾
 Ù
 Ù
 ( ) Ù

المطلب الثاني: بداية اللحن في الكلام العربي وتطوره:

. 255 (1)
 . 337 : (2)
 . 1331 - ( ) (3)
 . 178 - 1 (4)
 . 1344 - 1 : ( ) (4)
 . 25
 . 54 - 2 : (5)

Û Û
Û

):

—

Û .

(1) (

—

"

"

1

:

à

à

à

;(2)

à

â

(3)

â

â

à

â

â

Û (4) "Û

" —

—

Û

,

.54

—1

,

Û

:

(¹)

.154

—2

,

:

:

:

(²)

)

:( )

Û :( )

:( )

:( )

(³)

:(Û

:

:(

)

(⁴)

98

Ù

Ù

. (1) "Ù " : Ù

-

" " " " Ù Ù
" " " : Ù
Ù

;(2)

(3) Ù

" " " " Ù
" "

" Ù Ù

(4) "

.196 - 1987 - 1

. 317 , 1973 - 8 -

. 99 - (1)

: (2)

:( ) : (3)

Ù : (4)

) : Û

:(1)

à

â

Û à

(2)

à

:(3)

Õ à

(4)

â

â

Û

,

,

Û

"

"

"

"

:

,

) : Û

,

"

"

.(5) (

: Û

) : Û

à

"

,

Û

,

.(6) ("

" : Û

,

- "

82 - 1984 - 1

: (1)

:(2)

***

:(3)

.89 - (4)

:( ) , :( ) ,

Û ( ) :

:( )

.125 - 1 Û : (5)

.83-82 - (6)

: ù
 ù : ù
 : (1) : ù °
 ù à ù
 (2)
 : ù) : ù *
 " : " : : ù ! : ù .
 (3) (: ù ") : ù
 : ù
 ù :
 : ù
 " " ù ° ù
 (4) (" " : ù
 " " :
 ù ù

---

(1) ù : : ù - 1 - 1424 - Ò
 . 206 - 1 2003
 : : ( ) : ù : " " : (2)
 * هو أبو عبيدة معمر بن المثنى التيمي بالولاء ، تيم قريش البصري النحوي له عدة تصانيف منها (مجاز القرآن) و (غريب القرآن) و (معاني القرآن) ، انظر : ابن خلكان : وفيات الأعيان ، ج 5 _ ص 235 _ 243 .
 . 75 : (3)
 . 76 : (4)

" "

Ù Ù

Ù

) :

(⁽¹⁾

1

) :

Ù

Ù

) :Ù

(⁽²⁾Ù

(⁽³⁾

"

(⁽⁴⁾

) :

"

(⁽⁵⁾

) :

Ù (

)

(

) :

Ù

(⁽⁶⁾

):

Ù

Ù

»

.26 - 3 : (1)

.8 - 3 : (2)

: Ù (3)

.16 - 1 - 1970 Õ 1390 :

.319 - 2 : (4)

.27 - 3 : (5)

.78 - : (6)

.
 - ù
 ù
 ù
) :
 ù ù
 (1) (ù
) : ù
 : ù ° ù : !°
 : !°
 ä
 - ù : ù
 (2) (-
 * ù) : ù
 **
 (1) (

. 12 - 1 ù : (1)
 . 168 1 - Õ 1331 ù : (2)
 ù : *
 . (16-12 - 3) :) : .
 : **
 . (251-250 - 1) :) :

Ù : Ù

(2)

:Ù °

Ù

Ù

(3) (

) :Ù

:Ù

(4) " "

(5)

à

(6)

-2 , -Ù , : , : ( ) : (1)

.20 , 1978 - Õ 1407

.275 -2 , - : (2)

.276 -2 , : (3)

- : (Ù) (4)

.60 , -

.171 -3 , : (5)

:( ) , :Ù , :( ) : (6)

* $\hat{U} :$
 $\hat{U} :$ ** $\hat{U} :$
 $\hat{U} : \hat{U} !^{\circ}$
 $\hat{U}$
 (1)
 $\hat{U} \hat{U} \hat{U} :$ $\hat{U}$
 (2) $\hat{U}^{\circ}$
 $\hat{U}$
)

(3) (

) ( )
 - 8 :) (5 - 4 :) : ( ) ( )
 .(145
 $\hat{U} :$ **
 . (343 - 328 - 1) :
 . 173 - 1 : (1)
 . 104 - 1 : (2)
 . 146 - 1 : (3)

) : * Û

(1) (

" " " " " "

Û

المبحث الثاني : علم القراءات :

المطلب الأول: تعريف القراءات :

) Û

:

(2) (

":

.185 - 2) :

(1) ( )

.416 - 1 - 4

Û : ( ) (2)

.77 - 1 . 1993 - 1 -

) : *   ù

: ...

(1) (

ù

): *

ù

ù

(2) (

ù

( )

ù   ù

-

ù

-

-

õ   õ   õ
õ .

(ù) (

(275 - 274 - 7 :)

.114 - 1 : (1)

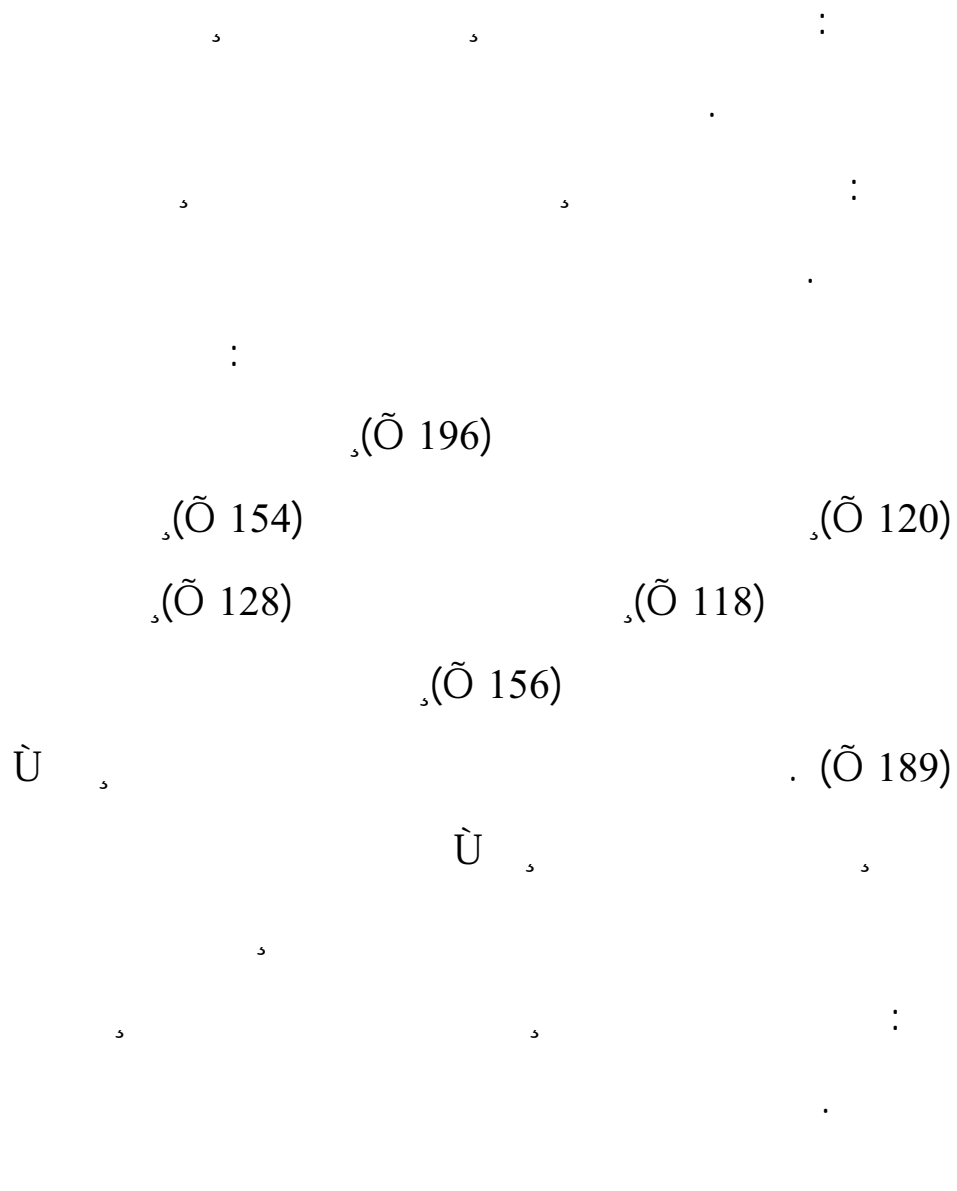
ù   ù

(60 - 6 :) :

- ù : : ( ) : (2)

.155 - 1

المطلب الثالث : أركان القراءات الصحيحة وأنواعها:

(1) :

: Ø

$\dot{U}$. :
 (1) ( )
 (2) { وَيَالزُّبُر } .
 (3) { وَيَالكِتَاب }
 (4) 1

$\dot{U}$ { مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ }

{ مَالِكِ الْمُنْكَ } (5)

$\dot{U}$

$\dot{U}$

$\dot{U}$

$\dot{U}$

$\dot{U}$

(6)

(7)

:Ø

1

---

(1) . (116)
 (2) . 220 - 2 :
 (3) . (184) $\dot{U}$
 (4) . 213 - 1 :
 (5) . (26) : $\dot{U}$
 (6) . 13 - 1 :
 (7) 215 - 1 :

(1) ( )

(2) { مُتَّكِنِينَ عَلَى رَفْرَفِ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ } :

Ù
" " Ù) : Ù .

(3) (

Ù
( )
Ù): Ù

Ù

Ù " : Ù Ù

(1) : ( ) : ( )

191 - 17 ، 1993 - Ö 1413 -

(76) (2)

Ù : ( ) (3)

23 - 9 -

(1) (" à à à": Ù " à à à)
 : Ù Ù -)

Ù

Ù

(2) (

Ù: {هُنَّ} .1

(4) ( ) (3) {أَطَهَرُ لَكُمْ}

à) :Ù .2

(6) ( ) (5) (

. 25 - 1 : (1)

. 123 - 3 : (2)

.(78) (3)

:" ") : (4)

- 1 - Õ 1386 - : (44)

.(69) (5)

Ù ( ) Ù ( ) (6)

3. Ù

: {كَيْفَ نُنشِزُهَا} (1) ( ) (2).

4. Ù : {كَالْعِهْنِ}

{الْمَنْفُوشِ} (3) ( ) (4).

5. Ù : {وَطَلِحَ مَنَّوِدِ} (5)

( ) (6).

6. Ù : ( ) (7)

( ) (8).

7. Ù : {إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ}

{الْحَمِيدُ} (9) ( ) (10).

Ù

: Ù)

: " ( ) :
- - 1992 - 2 - 162 .
(1) (259)
(2) : ( ) : (97 -)
(3) (5)
(4) ( ) : " ") :
(5) (29) : - 1992 - 1 - 2 - 523 .
(6) : : 115 - 1 .
(7) (19)
(8) : ( ) : Ù Ù : ( )
(9) (26) : 1989 - 1 - 110 .
(10) ( ) : ( ) : ( ) - 2 - 212 .

Ù :Ù (⁽¹⁾)

Ù

(⁽²⁾)

Ù

Ù) :

Ù

Ù

Ù

1

Ù (⁽³⁾)

المطلب الرابع : تلحين القراءات:

Ù

Ù

: Ù) :Ù

ä

Ù

Ù

Ù Ù

Ù

Ù Ù

Ù

Ù

Ù

Ù

(¹) : - 1 156 .

(²) - 1 156 .

(³) : - 1 9 .

Ù :Ù ,

:

Ù , :Ù

Ù , :Ù , ,

Ù ,

:Ù Ù :Ù , :Ù

:

Ù

:Ù

:

Ù ,

.⁽¹⁾ (Ù

Ù

Ù

Ù

Ù

. Ù

-

-

Ù

-

" : Ù Ù - , Ù) :Ù

: Ù - (2) "

-

-

!°

, Ù Ù :Ù

, :Ù , - -

. 21-20 , : (1)

. (3) (2)

ù !° ù
 " : ù
 : ù . : ù
 ù " ä " : ù °
 - .⁽¹⁾ (:
 : ù
 .⁽²⁾ ( )
 ù
 ù
 : * ù
 {الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ}⁽³⁾
 . (4) ù " " : ù **
 .⁽⁵⁾ (ä ä ä ä) :

. 78-77 - 1 : (1)
 : ( ) (2)
 . 115 - 1 , 1988 - Ö 1409 - 3 *
 :
 . (96 - 3) :
 . (24) (3)
 : **
 . 219 - 2 : (4)
 . (28) (5)

$\hat{U}$ " " " " $\hat{U}$
 $\cdot^{(1)} \tilde{O}$ $\hat{U}$

$) : \hat{U}$ $\cdot^{(2)} ($
 $) : \hat{U} \cdot^{(3)} ($
 $: \cdot^{(4)} (\hat{U}$
 $\hat{U}) : \hat{U}$
 $: \hat{U} \hat{U}$
 $\cdot^{(5)} ($
 $\hat{U}$
 $- \hat{U} -$
 $:^{(6)} \hat{U} :$
 $\cdot^{(7)} \hat{a} \hat{a}$

$\cdot 104$ $:$ $(^1)$
 $\cdot 35 -$ $:$ $(^2)$
 $\cdot 224 - 3$ $:$ $(^3)$
 $\cdot 224 3$ $(^4)$
 $\cdot 226 - 3$ $:$ $(^5)$
 $) \cdot 253 - 3$ $( ) \hat{U}$ $(^6)$
 $: 284 - 2$ $: - ($
 $: \hat{U} :$ $(^7)$

Ù

:

(1)

:

- (2) Ù

(3) ù â

) :

" " : :Ù

Ù

:

Ù " " :

Ù

(4) (

Ù

) :* Ù - - Ù

Ù : ( ) (¹)

. 82 - 2 ù - ù : - (²)

": - 253 ù - - Ù : ù : ù : (²)

. " ä

Ù : (Ù) ù : ( ) : (³)

. 154 - 2 ù : (⁴)

õ ùõ õ õ õ ù *

õ :) : ù (õ 257)

. (28-27 - 3 -

Ù

Ù

د

د

د

Ù

د

د

د

د

د

د

.

"

"

.

Ù

Ù

Ù

Ù

د

د

د

):*

Ù

Ù

Ù

، Õ
: Õ ، Õ

(Õ 371)

( )

. (503 - 1 ، :)

: *

Ù

Ù (1)

{وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ

Ù {كَاشِفَاتُ

" " Ù (2) { دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ

Ù {ضُرَّهُ (3)

: {وَكُلُّ أُنثَى دَاخِرِينَ (4)

:Ù (5) ( ) Ù Ù Ù

(6)

(Ù)

( ) Ù

(Ù)

(Ù)

Ù

{كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ :

" "

" ") : Ù (7) { الْمُرْسَلِينَ

(8) (" "

(1) : - 1 108-107

(2) (45)

(3) (38)

(4) Ù (87)

(5) : - 2 339

(6) - 2 339

(7) (76)

(8) : ( ) : Ù Ù Ù

- 1 1977 - 2 377

يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ} (1) -
 : { وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ

(2) (
 Û
 Û
) : * Û

(3) (

1 -

{ مَالِكِ الْمُلْكِ } (4) و { مَلِكِ

{ مَالِكِ } (5) { النَّاسِ }
 " " { يَوْمَ الدِّينِ } (6) .

---

(1) . (52)
 (2) : 129 - 4
 (3) : ( ) : -2 (135 - 134)
 (4) Û (26)
 (5) (2)
 (6) (4)

{مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ} ( ) {مَلِكِ النَّاسِ}

(1)

U):

{وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ} (2) " "

عَلَى النَّاسِ عَلَى مَكْثٍ} (3) " "

(4) (

(5) ( )

{وَمَنْ يَتَّقْنِي مِنْكُمْ لِلَّهِ} (6)

(7) ( )

U) ( )

(8)

*

{قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ

وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ

(1) : - 1 - 13 .

(2) : - 6 - 88 .

(3) (106) .

(4) :

( ) .

(5) : - 2 - 306 .

(6) (31) .

(7) : - 2 - 346 .

* U) :

" O " O

U) : ( ) : - 6 - (176-173) .

(8)

- - - 6 - 157 - 176 .

اَقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ
تَرْضَوْنَهَا أَحَبُّ إِلَيْكُمْ⁽¹⁾.

(2)

!!

Ù

Ù

Ù

):

Ù

(3)

Ù

Ù

(¹) (24)

(²) ( ) :

241 -

(³) : 14

) :Û

(⁽¹⁾ .

الفصل الثاني اللغة

: Ø

(¹) : ( ) :
- 190 - 1 ، 1982 - 3 ، -

د : :

.

د

.

Ù :

-

Ù

:

:

Ù

.

:

{وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ

مِنْهُ يَصُدُونَ} (1)

: (يَصُدُونَ)

(2) - (يَصُدُونَ)

(1) (57)

(2) : 2 396

(يَصُدُّونَ) (1) - -

(2)

*) **) : ù ***
" : (3) " á
ù ù

): ù

ρ ù

: ρ ù
: ρ ù : ù °

ρ ù

: ρ ù

ù : ρ ù ù

: ù : ρ ù

(1) 396 - 2

(2) 25 - 8

193

: 156 - 1
**

عن خالد بن خالد وغيره ، توفي 253 هـ ، انظر (ابن الجزري : غاية النهاية ، ج 2 _ ص 223) .

***

:) : ρ ù

(496 - 1

: [ ] (3) 36 -- 3 1955 - 1

ù ä . ρ ù ù
 .⁽¹⁾ (ù
 . ù
 . ù
 ù) : ù
 : { أو أ عرض " " " "
 .⁽³⁾ { ⁽²⁾ عَنْهُمْ
) : ù ù
 .⁽⁴⁾ (:
 ù ù : ù
 ù - ù -
 . ù ù ù
 à ⁽⁵⁾ ( ) : ù
 .⁽⁶⁾ ù
 ù
) : ù ù
 : .

.⁽¹⁾
 (42) ⁽²⁾
 322 : ⁽³⁾
 103 - 8 : ⁽⁴⁾
 36 - 3 : ⁽⁵⁾
 .( ) : ⁽⁶⁾

! Ù :

{وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ

{ Ù Ù Ù } (1)

° ρ Ù

Ù Ù : (2)

: {حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ

وَوَظَنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ

نَشَاءَ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ } (3)

Ù : (كُذِّبُوا)

Ù : (4) (5)

: {الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا

رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ } (6)

Ù Ù :

(7)

(1) : 8 - 103

(2) : (Ù) - 7 - 1414 - 1993 - 1

134 - 4

(3) (110)

(4) : 2 - 296

(5) : (Ù)

1965 - 1 - 4 - 296

(6) (46)

(7) : 1 - 1415 - 1995 - 6

- (à)

Ù : (1) Ù

(2) Ù Ù

) :Ù ( )

": { حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ " à "

الرُّسُلَ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنَجَّى

مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ } (3)

** :Ù *) :Ù

: " " : (4)

Ù - Ù -
Ù) :Ù - -

{ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا

يَأْتِكُمْ مِثْلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ

الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ

وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرَ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ

(1) : 2 - 296

(2) : 6 - 521

(3) : - - - - 1 - 25

* هو أبوبكر محمد بن مسلم المدني ، أحد الأئمة الكبار ، تابعي ، وردت عنه الرواية في حروف القرآن ، قرأ على أنس بن مالك ، توفي 124 هـ ، انظر (ابن الجزري : غاية النهاية ج 2 _ ص 262) .

** عروة : هو عروة بن الزبير بن العوام . وردت الرواية عنه في حروف القرآن . روى عن أبيه ، توفي 95 هـ ، انظر ابن الجزري : غاية النهاية ، ج 1 _ ص 511 .

(4) : 1 - 25 - 26 .

اللَّهِ قَرِيبٌ { (1) :Ù

Ù ρ :

(2) (

:) :

: Ù " " " "

Ù :

(3) (Ù Ù Ù

*

Ù Ù) :Ù

(4) (

:Ù) :Ù

{حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا}

(1) (214) .

(2) : 522 - 2

(3) : 347 - 5

* هو أبو يوسف يعقوب بن محمد التميمي الكوفي ، وهو من أجل أصحاب أبي بكر بن عياش ، توفي 200 هـ ، انظر : غاية النهاية ج 2 ص 390 .

(4) : 479 - 2

ù ù ù
 .(1) (ù
 : ù
 (حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ) ù
 : ù ù
 ù ù
 : ù
 .(2) (ù
 : ù
 ù
 .(3) - à

: ù) :
 : [حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ] : ù
 : ù " " " " : : ù

: ( ) (1)
 .85 - 13 ، 1954 - 2 -
 . 86 - 13 (2)
 479 - 2 : (3)

" :
(1) (: "° à
-
(2) (à)
.
.
( )
-
: {أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ} (3)
(:
-
: {مَا لَكُمْ مِّن وَّلَايَتِهِم مِّن شَيْءٍ}
(4) : {هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَاباً
وَّخَيْرٌ عُقْباً} (5)

---

(1) (:
1447 3 - 1991 - Ö 1411
(2) : 296 - 2
(3) (109)
(4) (72)
(5) (44)

$$- (\dot{a})$$

$$(1)$$

$$):$$

$$\dot{a} - \dot{U} -$$

$$(2)$$

$$-)$$

$$):*$$

$$\dot{U}$$

$$(3)$$

$$\dot{a} \quad \dot{U}$$

$$(4) \quad \dot{U} \quad) : ** \quad \dot{U}$$

$$\dot{U} \quad) : \quad \dot{U}$$

$$(5) \quad \dot{U}$$

$$\dot{a} \quad) : \dot{U}$$

$$277 - 2 \quad) : \quad (1)$$

$$124 - 6 \quad) : \quad (2)$$

$$\dot{U} \quad) : \quad *$$

$$(193/2 \quad) : \quad (\dot{U} \quad) \quad (\quad) \quad (\quad)$$

$$(131/1 \quad) :$$

$$210 - 14 \quad) : \quad (3)$$

$$\dot{U} \quad) : \quad **$$

$$\dot{U} : \quad) : \quad (\quad) \quad (\quad) \quad (\quad)$$

$$(40 - 1 \quad) : \quad (411 - 1 \quad)$$

$$\dot{U} : \quad) \quad (4)$$

$$.289 - 2$$

$$.274 - 2 \quad) : \quad (5)$$

Ù

{ وَإِنْ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ } :
(1)

{ هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّ هُوَ
خَيْرٌ ثَوَاباً وَخَيْرٌ عُقْباً } (2)

Ù :
Ù :
(3)

Ù :
Ù (4)

{ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ
إِحْسَاناً حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا } (5)

- ( )
(6) - ( )

---

(1) Ù (72)
(2) (44)
(3) : 7 - 466
(4) : 2 - 459
(5) (15)
(6) : 2 - 373

Ù) :

(⁽¹⁾ .) :

(⁽²⁾ .

) : Ù

د د د
: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَجِدُ لَكُمْ أَنْ

تَرْتُوَا النَّسَاءَ كَرْهًا} ⁽³⁾ .

:Ù " "

) : (⁽⁴⁾ .

):Ù (

Ù

(⁽⁵⁾ . Ù

Ù

Ù

Ù

(6)

.60	- 8	:	(¹)
.60	- 8	:	(²)
	(19)	:	(³)
.164	- 4	:	(⁴)
.164	- 4	:	(⁵)
	( )	:	(⁶)

(1)

(2)

Ù :*(Ù) Ù : {وَلَهُ

أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعاً وَكَرْهاً¹

Ù : {كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ

كُرْهُ لَكُمْ}

Ù (⁽³⁾

Ù

Ù ( )

Ù Ù Ù Ù

( )

{ إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ

الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى⁽⁴⁾ . ( )

(⁽⁶⁾) : (⁽⁵⁾) .

Ù :*(" " ⁽⁷⁾) .

(¹) ( ) : 212 - 2 - - -

(²) : 40 - 2 -

Ù : ( ) :

3 - 4 :] : (Ù

( ) : (³)

(42) Ù (⁴)

276 - 2 : (⁵)

499 - 4 : (⁶)

- 2 :) . ( ) , ( ) , ( ) , ( ) :

(42 - 36) ( ) : - 1 (590)

499 - 4 : (⁷)

Ù

: à : ( )
(1)

المبحث الثاني:

:

:

Ø {وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ
نَفْسِهِ وَعَلَّقَتْ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْت لَكَ قَالَ مَعَاذَ
اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ
الظَّالِمُونَ} (2) ( )

(3) (à)

] : Ù

(4) [" : Ù

: Ù) :

(5) (" : Ù

---

(1) : ( )
(2) (23)
(3) 294 - 2
(4) 294 - 2
(5) 475- 7 :

Ù] :Ù

:

(1) [

Ù Ù

:

- Ù

-

{ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ :

(2) {

( )

( ) (4) (3) ( )

" ")* Ù

(5) (

(1) :

9 - 2 , 1981 - Õ 1401 - 2 , - -

(176) (2)

(13) (3)

( ) (à) - 336 - 2 , : (4)

Õ Õ

(25 - 2 :) (Õ 117) Ù

.145 -11 , : (5)

" " " "): Û

.⁽¹⁾ (

Û

): Û ,

Û

" "

.⁽²⁾ (

" " " ") : Û

1

" "

.⁽³⁾ (

.⁽⁴⁾ (" ") : Û

" " " " :

. ...

!°

Û ,

ÈÈ

Û

,

-

-

-

Û

,

.36 - 7 , : ⁽¹⁾
.145 - 11 , : ⁽²⁾
.377 - 2 , : ⁽³⁾
.377 - 2 , : ⁽⁴⁾

( ) (2) (1) :Ù

( )

( )

â

د د د د

Ù

د

(3)

د

.

(4) ( ) :

{وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ :

بِالْعِدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ} (5)

(6) ( ) : Ù

Ù

د

د

(7) (

(1) : - 2 137

(2) : - - - ( )

(3) : 2 205

(4) : - 7 36

(5) (52) - (38)

(6) : - 2 258

(7) : - 4 129

" " " "):

(1) (Û

" " Æ): Û

Û

Û (2) (Û Û

Û): Û

:

(3) (Û :

Û

Û

:Û

(4)

: Û ( )

(5) â Û

: Û

(6) Û â

.291 - 9 : (1)

.140 : (2)

.139 - 2 : (3)

( ) : (4)

- Û : ( ) (5)

( ) -

100 -4 :Û (6)

( ) Ù

-: Ù

(1) Ù

( ) (Ù)

Ù :Ù) :Ù Ù

(2) (" "

Ù

(3) {وَإِنْ تَلَّوْا أَوْ تُعْرَضُوا} :

( )

( ) : (4) ( )

" ") :Ù ( )

" " :

) : (5) (

): Ù (6) (:Ù

(7) (" "

:Ù " " " "):

.90 - 1 : (1)

.139 - 4 : (2)

(135) (3)

.250 - 2 : (4)

.62 Ù Ù : (5)

.386 - 3 : (6)

.495 - 1 : (7)

(1) " "

( )

Ù Ù ( )

:

Ù

{وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ

بِبَعْضٍ} (2) : {إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ

آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ} (3) .

( ) ( )

(4)

(5) (" " Ù) :

) : ¹⁽⁶⁾ ( ) Õ

Ù Ù : Ù

(7) (Ù " "

( ) ( )

.495 - 1 (1)

(40) (251) (2)

(38) (3)

.290 - 2 : (4)

.91 - 1 : (5)

.327 - 1 : (6)

.327 - 1 (7)

$\hat{U}$
 $\hat{U}_1$ $\hat{U}$
 $\hat{U}$ ( )
 $\hat{U}$ ( )
 $\hat{U}$
 $\hat{U}$
 $\hat{U}$
 $\hat{U}$ (2)
 $\hat{U}$ { وَأَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً } (3)
 $\hat{U}$ { وَوَأَعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً } (4)
 $\hat{U}$ { } (5)
( )
(6) " "
 $\hat{U}$:
) : $\hat{U}$ $\hat{U}$ " " $\hat{U}$
 $\hat{U}$ (7) : $\hat{U}$ $\hat{U}$ "

.99 : (1)
.634 - 2 : (2)
.(51) (3)
.(142) (4)
.(80) (5)
.21 - 2 : (6)
.62 2 : (7)

Ù ù ù ù (1)

:Ù ( )

Ù ( ) ù

" " " ") :

: Ù

Ù : Ù

) :Ù Ù (2) (

(3) (

{ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ } : Ù

{ à à à à } : (4)

Ù ( )

Ù ù):Ù ù

" "

{ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

الصَّالِحَاتِ } (6)

.357 - 1 : (1)

.357 - 1 ù (2)

77 ù : (3)

.(22) (4)

.(29) (5)

.(29) (6)

" :Û

(1) (" " Û

Û

Û

(2)

" " Û

) :

(3) (" "

(4) {كَأَنَّهَا كَوَكَبٌ دُرِّيٌّ} :

(5)

Û ( )

Û (دُرِّيٌّ)

(دُرِّيٌّ)

(6)

(7)

Û

) : Û

.224 - 1 : (1)

.212 - 2 : (2)

.357 - 1 : (3)

(35) (4)

.357 - 2 : (5)

.357 - 2 : (6)

.137 - 3 : (7)

) : $\hat{U}^{(1)}$ (: $\hat{U}$
 $\hat{U} \hat{a}$) : $\hat{U}^{(2)}$ (
 $\hat{U}^{(3)}$ (
 (4) ($\hat{U}$) :
) : $\hat{U}^{(5)}$:
) : $\hat{U}^{(6)}$ (
 $\hat{U} \hat{a}$ $\hat{U} \hat{a}$ $\hat{a}$ ،
 $\hat{U} : \hat{U}$) : $\hat{U}^{(7)}$ (
 $\hat{U}^{(8)}$ (، $\hat{U}$
) : $\hat{U}$
 ، $\hat{U} \circ$: $\hat{a}$ $\hat{U}$
 $\hat{U}^{(9)}$ (
 . ($\hat{U}$) (دُرِّيء)

( ) ( ) ( ) ( ) ( ) ( )

.37 - 3	:	(1)
.389 - 23	:	(2)
.252 - 2	:	(3)
.389 - 23	:	(4)
.137 - 3	:	(5)
.150 - 2	:	(6)
" "	:	(7)
.108 - 2	:	(8)
.173 - 12	:	(9)

( ) ( ) ( ) ( )
( ) ( ) .

المبحث الثالث: Ø

:Ø

Ù

Ù

المطلب الأول: ورود القراءة بوزن يخالف أوزان العرب المعروفة:

{قُلْ مَنْ كَانَ

Ù

عَدُوًّا لَّجَبْرِيْلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ

مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ⁽¹⁾

(2)

(Ù á)

(Ù)

- "Ù - Ù) :

."Ù " (3)

Ù

" Ù "

):Ù

Ù

(97).

(¹)

. 219 - 2

(²)

.485 - 1

(³)

Ù

Ù (1) (

(Ù)

( ) Ù

(ã Ù

.Ù

(Ù) Õ

{كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ ذُرِّيُّ يُوقَدُ مِنْ

:

شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ} (2)

Ù

Ù ( )

:

Ù) :

. (3) (Ù

"Ù "

) : Ù

. (4) (

Ù

. (5) (Ù

Ù

) : Ù

Ù) :

Ù

" à "

Ù . (6) (

Ù

Ù

.250 - 1 : (1)

.(35) (2)

.137 - 3 : (3)

.252 - 2 : (4)

.44 - 4 : (5)

.173-12 : (6)

ù :ù) :
 .⁽¹⁾ (à ù ù ù
) :
 , : ù ù ,
 à , à .
 ù â :
 ù ,
 ù ä ù
 à ,
 .⁽²⁾ (ù
 ù ù ù
) : ù
 ù ù
 .⁽³⁾ (

.137 -3 , : (1)
 .138 - 137 - 3 , : (2)
 , Õ 1361 - - , : , : (3)
 .112

:

(1)
د

) : Ù

{ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا

(2) (Ù

{عَرَبِيًّا} (3)

Ù Ù Ù
) : Ù Ù Ù

د

د

د

( )

" Ù Ù " (4) (" à" Ù " "

Ù

Ù

Ù

Ù

.

.

.112 د (1)
 .113 د (2)
 .(3) (3)
 .215 -2 د : (4)

(2)

Û

) :Û

.⁽³⁾ (

Û

Û Û

:⁽⁴⁾

⁽⁵⁾ à ã à ã

.( )

:⁽⁶⁾

Û

(7)

à

(Ûà)

:⁽⁹⁾

(8) -

- Û

à

à

ã

.253 - 2 : ⁽¹⁾

.43 - 3 : ⁽²⁾

(257 - 20 : ⁽³⁾

- 5 - : ( ) ⁽⁴⁾

. 194

Û :Û : ⁽⁵⁾

.212 : ⁽⁶⁾

Û : ( ) : ⁽⁷⁾

.(132 - 1 :) ⁽⁸⁾

.66 : ⁽⁹⁾

Ù .( )

:

(2) ( ) { وَيَالنَّجْمُ هُمْ يَهْتَدُونَ }⁽¹⁾

(3) ( ) :

(4) { صُحُفًا مِّنْشَرَةٍ }

Ù (5)

( ) Ù .

(6) :

:

(7) Ù :

(8) à ã

Ù

المطلب الثالث: اجتماع الساكنين:

---

(8)	Ù	(1)
.8 - 2	:	(2)
.8 - 2	:	(3)
(52)	:	(4)
.430 - 8	:	(5)
.329 - 4	:	(6)
( )	:	(7)
:	( ) :	(8)

ان } :

تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعْمًا هِيَ (1)

(فَنِعْمًا هِيَ) ، (نَعْمًا)

(نَعْمًا)

(2)

،(ا) Û

(ا) Û

Û (ا) Û ،

، (3) (aa) Û Û

Û

*

) : Û ،

) : Û (4) (

) : Û (5) (

(1) (271).

(2) : - 2 ، .240

(3) : - 1 ، .101

2 ، :) : ( ) ( )

.(173 -

.140 - 2 ، : (4)

:( ) (5)

.115 - 1 ، 1979 - Õ 1399 - 1 ، - - ،

) : $\hat{U}^{(1)}$ ($\hat{U}$

$\hat{U}^{(2)}$ (

1
: $\hat{U}$

(3)

$\hat{U}$

" $\hat{a}\hat{a}$ " : $\hat{U}$) : $\hat{U}$
 $\hat{a}\hat{a}\hat{U}$ $\hat{a}\hat{U}$

$\hat{U}^{(4)}$ ($\hat{U}$

( ) $\hat{U}$

$\hat{U}$) :

ρ

$\hat{U}^{(5)}$ ($\hat{U}$

) :

$\rho\hat{U}$ $\hat{U}$

ρ

$\hat{U}^{(1)}$ (

.338	- 1	:	(¹)
.353	- 1	:	(²)
.407	- 2	:	(³)
.440-439	- 4	:	(⁴)
		:	(⁵)

(2) ( ) .

د

.

: { إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ

عَلَيْهِمْ أأنذرتهم أم لم تنذرهم لا يؤمنون } (3) .

( )

Ù

*

(4)

Ù

(5)

Ù

د

Ù

Ù

(6)

Ù

(7)

(8)

Ù

(1)

(2) : 2 - 335 .

(3) (6) .

(4) : 1 - 75 .

* هو عثمان بن سعيد بن عبدالله القرشي المصري شيخ القراء ، انتهت إليه رئاسة الإقراء بالديار المصرية في زمانه . عرض القرآن على نافع عدة ختمات ، توفي سنة 197 هـ . انظر (ابن الجزري : غاية النهاية ، ج 1 _ ص 502-503) .

(5) : 1 - 480-481 .

(6) : 3 - 115 .

(7) : ( ) : ( ) .

(8) : 273 .

(1) ä ã ää ä

ù

: !° ù :) : ù

ù ù) : ù ù (2) (

ù .(3) (

.(4) { فَمَا اسْطَاعُوا } :

( ) : ( )

(5)

( )

) : ù

ù : ( ) , : (ù) ù : ( ) : (1)

.155-154 - 1 : (2)

.481 - 1 , : (3)

.(97) (4)

.250 - 2 , : (5)

(1) ( ) : Û

(2) ( ) : Û

(3) ( ) : Û

(4) ( ) :

(5) ( ) :

(6) ( ) :

(7) ( ) :

(8) ( ) :

وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا (6)

(أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ مَنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ) (8)

Û ( )

---

(1) : 2 - .474

(2) : 3 - .312

(3) : 9 - .408

(4) : ( ) : Û

(5) : 1 - .274

(6) : (154)

(7) : 2 - .220

(8) : (35)

(1) * : (مَا)

يَنْظُرُونَ إِلَّا صِيحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ (2)

(3)

Ù

Ù

المطلب الرابع: تسكين آخر الكلمة:

Ù

:

Ù

:

:

( ) : { وَإِذْ

قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ
بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَرَائِكُمْ فَاقْتُلُوا
أَنْفُسَكُمْ (4)

(5) Ù

( ) : { الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ

الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ
فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ

(1) : 2 - 235.

* هو عيسى بن مينا المري مولى بني زهرة قارئ المدينة يقال أنه ربيب نافع وقد أختص به كثيراً وهو الذي سماه قالون لجودة قراءته، توفي سنة 220 هـ. انظر: (ابن الجزري: غاية النهاية، ج 1 - ص 615).

(2) (49).

(3) : 2 - 354.

(4) (54).

(5) : 2 - 175.

عَنِ الْمُنْكَرِ { (1)

﴿ (2) ﴾ : أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَخْلَامُهُمْ
بِهَذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ { (3)

﴿ (4)

﴿ ( ) ﴾ : وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ
لَئِن جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لِّيُؤْمِنُوا بِهَا قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ
عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا
يُؤْمِنُونَ { (5)

﴿ (6)

﴿ ( ) ﴾ (7) ﴿ ( ) ﴾ (8)

﴿ ( ) ﴾ : قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنْتُمْ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّنْ
رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِهِ فَعَمَّيْتُ عَلَيْكُمْ
أَنْلِزْمُكُمْ مِّمَّا كَانَتْ لَهَا لَآكِرُونَ { (9)

﴿ (10)

(1) (157).

(2) : 2 - 225.

(3) (32).

(4) : 2 - 270.

(5) (109).

(6) : 2 - 214.

(7) ﴿ (160) ﴾ (14) (7) (20) .

(8) : ﴿ (268 _ 169 _ 93 _ 67) ﴾ (80)

(58) .

(9) (28).

(10) : 2 - 235.

{ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا

يَحِقُّ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ }⁽¹⁾ ( )
 Û⁽²⁾ .

Û
 Û (à) ( ) - ( )
 Û) Û Û ( ) ( )
 .(

) : ( ) Û
 .⁽³⁾ ( )

: Û) :
 .⁽⁴⁾ (" ç "

) : Û

.⁽⁵⁾ (

" ") : Û

د

د

-1 2 - Û - : Õ

. (43) ⁽¹⁾

.245 - 2 : ⁽²⁾

:( ) ⁽³⁾

.265

.297 - 1 : ⁽⁴⁾

.234 - 1 : ⁽⁵⁾

Ù

(1) .

{ وَمَكَرَ السَّيِّئُ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ :

Ù¹ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ {

) :

Ù

(2) :

(4) (3) à Ù

(5) :

(6) à

â à

) : Ù

(7) .

" : Ù " à " : Ù

.136-135 - 1 : (1)

.275-3 (2)

:) : Ù Ù : : (3)

(239 - 2

.276-275 - 4 : (4)

.253 : (5)

: Ù : (6)

Ù

.246 - 3 : (7)

(1) " :

(2) (

: (أَنْلِزْمُكُمُوهَا)

(3) Û

) :

Û

Û

Û

(4) (

) : Û

Û

(5) (

Û

.275	- 4	:	246	- 3	:	(¹)
.215	- 2	:			:	(²)
.223	- 2	:			:	(³)
.48	- 3	:			:	(⁴)
.12	- 2	:			:	(⁵)

$\hat{U}$) : $\hat{U}$. $\hat{U}$
 $\hat{U}$ ⁽¹⁾ (
 $\hat{U}$ ⁽²⁾ ($\hat{U}$) : $\hat{U}$
 $\hat{U}$) : $\hat{U}$ $\hat{U}$

$\hat{U}$
 $\hat{U}$
 $\hat{U}$
 $\hat{U}$ - $\hat{U}$
 $\hat{U}$ ⁽³⁾ ($\hat{U}$
 $\hat{U}$
 $\hat{U}$ $\hat{U}$ $\hat{U}$
 $\hat{U}$)
 $\hat{U}$ $\hat{a}$
 $\hat{U}$ ⁽⁴⁾ ($\hat{a}$

.62 - 20 : ⁽¹⁾
.230 - 1 : ⁽²⁾
.63 - 2 : ⁽³⁾
.64 - 2 : ⁽⁴⁾

Ù

(1) (وَيَذَرُكَ وَآلِهَتَكَ) :

(أَوْ يُحَدِّثُ لَهُمْ) :

(2) ( )

(4) ( ) (3) (ذُكْرًا)

(5) Ù :

(6) ç

(7) Ù ( ) Ù :

(8) à

(9) Ù :

(10) à

( )

(1) Ù :

(127) (1)

.220 - 1 : (2)

(113) (3)

.250 - : (4)

: (5)

(279 - 2 :)

.260 - 2 (6)

.45 - - : (7)

:( ) : (8)

Ù Ù (9)

(105 - 3 :) : .

.265 - 2 (10)

(2)

( ) .

Ù

الحالة الثانية: هاء الكناية:

1

Ù

Ù

Ù

Ù Ù

Ù)

Ù

Ù

Ù

Ù

(³)

(⁴) : (يُضَلُّ بِهِ كَثِيراً)

Ù

(⁵)

( )

Ù

(¹) : : 1980 - 115 .

(²) : ( ) :

(³) (37) .

(⁴) (26) .

Ù (Ù) (⁵)

( )

( ) : ( )

( )

(305) - 1

Ù

Ù

Ù

Ù

Ù

Ù : { وَمِنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ
مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِيَدِينَارٍ لَأُيُودَّهُ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ
عَلَيْهِ قَائِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي
الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ }⁽¹⁾ ( ) : { وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ
تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ
الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ
مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ }⁽²⁾ . : { مَنْ كَانَ
يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ
يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ
مِنْ نَصِيبٍ }⁽³⁾ ( ) : { وَمَنْ يُشَاقِقِ
الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ
سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُضَلِّهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ

Ù (1) .(75)

Ù (2) .(145)

Ù (3) .(20)

مَصِيرًا⁽¹⁾ ( ) : { اذْهَبْ بِكِتَابِي هَذَا

فَأَلْقِهِ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ }

(2) . ( ) : { وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ

اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ }⁽³⁾ .

( ) : { وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ

وِزْرَ أُخْرَى }⁽⁴⁾ .

Ù

(5)

Ù

1

Ù

Ù) : Ù

Ù

(⁽⁶⁾

Ù

(¹) .(115)

(²) Ù .(28)

(³) .(52)

(⁴) .(7)

(⁵) : - 1 . 305

(⁶) : - 1 . 432

( )

Ù

س

س

س

.

س

Ù

.( )

Ù

:

) :( )

Ù ⁽¹⁾ (" " " "

:Ù ⁽²⁾ ( ) :

)

Ù

) : Ù ⁽³⁾ (" "

⁽⁴⁾ (Ù Ù Ù

: Ù) :Ù Ù

512	- 2	س	:	(¹)
.432	- 1	س	:	(²)
.431	- 1	س	:	(³)
.135	- 2	س	:	(⁴)

(1) ($\hat{U}$) :

(2) ($\hat{U}$) :

(3) ($\hat{U}$) :

(4) ($\hat{U}$) :

(5) ($\hat{U}$) :

(6) ($\hat{U}$) :

(7) ($\hat{U}$) :

	$.114 - 1$	:	(¹)
	$.114 - 1$	:	(²)
	$.524 - 1$	:	(³)
	$.135 - 1$	:	(⁴)
	$.136 - 1$	:	(⁵)
	$.210 - 2$	:	(⁶)
( )	( )	:	(⁷)

Ù

Ù

Ù

Ù

المطلب الخامس : أحكام الهمز :

Ù

Ù

أولاً : الهمزة المفردة:

-) -)

( )

Ù

Ù : : : : : : :

(Uã)

U :U U

(1)

:

U

:ã

U

U

U

(Uã)

(U)

U

( )

(U)

(U)

(U)

U

U

:U :

U

):

U

:

. 541 - 3 , : (1)

" " Û
 " " Û
 (1) (Û)
 Û :
 :
 Û :
 (Û) (Û)
 Û :
 : ã : à : Û
 :
 ( ) ( ) : (à) : Û
 Û
 Û (Û) :
 (2)
 :
 Û (ä) - (ä)

.541 - 3 , - - Û : ( ) (1)
 .43 - 1 , : (2)

(ä) : Û
 (1) Û
 Û
 :

(ã)
 ( ) ( )
 ( )

(2)

(3) (à)
 (4) ( )
 (5) ( )

.43 - 1 (1)
 .43 - 1 : (2)
 . (31) (3)
 . (65) (4)
 . (13) (5)

:

(1) ( ) Û Û

(2) ( )

Û (3) (à) Û :

(4) ( )

(5) (نَشَاءُ إِنَّكَ) Û :

(6)

(7)

Û

(8) Û

(9) Û

---

(1) . (13)

(2) . (44)

(3) . (76)

(4) . (163)

(5) . (87)

(6) 542 - 3 : .

(7) . 392 - 1 : .

(8) . 542 - 3 : .

(9) . 392 - 1 : .

Ù

: :

{ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ
تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ } (1) .

Ù Ù

Ù ( ) (2) .

Ù

Ù :)

Ù ( ) (3) .

Ù :)

{ قَالُوا : (4) .

أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ

---

(1) . (6)
(2) : 2 - 225 .
(3) : 1 - 184 .
(4) : 3 - 549 .

وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ { (1) . : { وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ

أَنْ تَقَعَ } (2) . Û : (هُؤَلَاءِ إِنْ) (3) .

(4)

Û (5) :

(6) (: Û) :

(7) ( )

Û Û) : Û ( )

(8) (Û

Û Û

Û

Û (9) " " (10) :

(13) (1)

(65) (2)

(31) (3)

.225 - 2 : (4)

.143 - 3 : (5)

.154 - 3 : (6)

.406 - 1 : (7)

.543 - 3 : (8)

.45 : (9)

(14) (10)

ù
 .⁽¹⁾ (: ù
 ù ù ù ù :
 ù) : ù

.⁽²⁾ (ù
 ù

.⁽³⁾ ( )
 ù ⁽⁵⁾ ( ) : ù ⁽⁴⁾

ù
 . ù
 (6)

:
 . {فَقَاتِلُوا أئِمَّةَ الْكُفْرِ}⁽⁷⁾

ù
 (à) (à ù ⁽¹⁾

. 359 - 1 : ⁽¹⁾
 . " " : ⁽²⁾
 .(29) ⁽³⁾
 -1 - : ⁽⁴⁾
 *23 1980 -1400
 .103 -8 : ⁽⁵⁾
 .121 1974 - : ⁽⁶⁾
 . (12) ⁽⁷⁾

(2) $\hat{U}$) :

(3) ($\hat{U}$ $\hat{U}$) :

" ") : $\hat{U}$ (4) ($\hat{U}$) :

(5) ( ) : $\hat{U}$

— " ã " " $\hat{U}$ ã "

" " " " " —

(6) (

.378 - 1 : (1)

. 378 - 1 : (2)

. 145 - 3 : (3)

. 215 - 2 - : (4)

. 435 - 2 - : (5)

. 143 - 3 : (6)

Ù

: Ù
Ù)
(⁽¹⁾

Ù⁽²⁾ (Ù
Ù
( ) ( ) Ù
Ù Ù Ù Ù
" "

( ) ( ) Ù Ù
Ù Ù⁽³⁾ (Ù
Ù " " Ù
:

{ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا }⁽⁴⁾

Ù

(1)

. 379 - 1 : (1)
. 115 - : (2)
. 380 - 1 : (3)
. (34) (4)

) : $\hat{U}$
 ($\hat{U}$
 :) : $\hat{U}$.⁽²⁾
 " " ,
 .⁽³⁾ ($\hat{U}$
 " ") : $\hat{U}$
 , " " $\hat{U}$ ⁽⁴⁾ (" "
 .⁽⁵⁾ $\hat{U}$,
 : $\hat{U}$ " ") : $\hat{U}$
 " " $\hat{U}$ " " $\hat{a}$ "
 .⁽⁶⁾ ($\hat{U}$
) : $\hat{U}$
 .⁽⁷⁾ (

. 210- 2 , : ⁽¹⁾
 . 50 , 1 , : ⁽²⁾
 . 215 , : ⁽³⁾
 . 273 , 1 , : ⁽⁴⁾
 . 51 - 1 , : ⁽⁵⁾
 . 154 - 3 , : ⁽⁶⁾
 . ä : , 210 - 1 , : ⁽⁷⁾
 ä

ù) : ù
 ù " " : ù
 ù " "
 .⁽¹⁾ (ù ù
 ù
 :
 ù
 .⁽²⁾
 : ù
 ù)

.⁽³⁾ (:
 { وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَاداً الْأُولَى }⁽⁴⁾ :

ù
 " "

. 210 - 1 : ⁽¹⁾
 . 150 - 1 : ⁽²⁾
 . 302 - 1 : ⁽³⁾
 . (50) ⁽⁴⁾

(1)

Ù

) :

(3) ((2) " "

Ù

Ù Ù) :

" "

(4) á :

(5) (

" "

Ù

(6) " "

Ù

Ù

Ù

Ù) :

Ù

" "

(7) (

Ù Ù

. 412 , 410 - 1 , : (1)

. 103 - 8 , : (2)

. 411 - 1 , : (3)

. 411 - 1 , : : (4)

. 166 - 8 , : (5)

. 175 , : (6)

. 112 - 3 , : (7)

" ù) : ù

" " " " " ù " " " " :
" "

" " ù

" " ù

ù

(1) (

):ù

(2) { يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ } :

" "

ù (3) (

:ù) :ù

(4) (

à , : ù) : ù

(5) (

ù

. 412-411 - 1 : (1)

. (75) ù (2)

. 512 - 3 : (3)

. 166 - 8 : (4)

. 166 - 27 : (5)

Ù

Ù

,

,

.

:

Ù

:Ù

Ù

( ) :

.

Ù

:

(1)

Ù .⁽²⁾ ( ) :

Ù

Ù

Ù

) :

" "

â

Ù

â

Ù

(3) (

. 413	- 1	,	:	(¹)
. 51	- 1	,	:	(²)
. 413	- 1	,	:	(³)

المطلب السادس: الإدغام :

"

Ù

(2) ( ) : (1) "

(3)

Ù ( ) ( )

Ù (4)

Ù

Ù) :*

Ù

Ù

Ù (5)

) :

Ù (6)

(7) ( ) :

---

	(31)	Ù	(1)
	(284)	:	(2)
.175 - 1 :	412 - 2	:	(3)
	.276 - 2	:	(4)
Ù		:	*
. (43 - 46 - 7	):		
	.401 - 2	Ù	(5)
	. 407 - 2	:	(6)
	.278 - 2	:	(7)

Ù Ù - - Ù

Ù :

Ù :

Ù :

(1) Ù :

Ù :

Ù :

Ù :

Ù) :

(2) (" " "

" " " "

(3)

---

278 - 1 (1)
 . 278 - 1 : (2)
 .278 - 1 (3)

-1

:

. - - :

- - - :

. -

:

- - - - - :

- Û - - Û - - - - -

. - - -

:

. :

- - - - - :

. - :

- - - - - :

- Û - - Û - - - - -

. - -

س

---

(1)

$\hat{U}$) : $\hat{U}$,
 $\cdot^{(1)} (\hat{U})$: $\hat{U}$
 $\cdot^{(2)} (\hat{U})$: $\hat{U}$
 $\cdot^{(3)} (\hat{U})$: $\hat{U}$
 $\cdot^{(4)} (\hat{U})$: $\hat{U}$
 $\cdot^{(5)} (\hat{U})$: $\hat{U}$

$\cdot 376 - 2$	:	(¹)
$\cdot 293 - 1$	:	(²)
$\cdot 376 - 1$	:	(³)
$\cdot 377 - 1$	:	(⁴)
$\cdot 376 - 2$	:	(⁵)

$\cdot (78 - 2 - \dots)$: $\hat{U}$

) : $\hat{U}$
 $\hat{U}$
 .⁽¹⁾ ($\hat{U}$

) : $\hat{U}$. *
 : $\hat{U}$
 .⁽²⁾ ($\hat{U}$

.⁽³⁾ " "

) : $\hat{U}$
 .⁽⁴⁾ (

$\hat{U}$ .134 - 2 : ⁽¹⁾
 *
 . (82 - 1) :

275 - 1 : ⁽²⁾
 .278 - 1 : ⁽³⁾
 . 275 - 1 : ⁽⁴⁾

$\cdot^{(1)} \{ \acute{a} \quad \text{ä} \} :$
)
 $\cdot^{(2)} (\quad) \quad (\hat{a}$
 $\quad) : \quad \grave{U} \cdot^{**}$
 $\quad) : \quad \grave{U} \cdot^{(3)} ($
 $) : \grave{U} \cdot^{(4)} (\hat{a} \quad " \quad " \quad "$
 $\cdot^{(5)} " \quad \grave{U} " : \quad " \grave{U} " \quad " \quad " : \grave{U}$
 $: \grave{U} \quad \cdot^{(6)} ($
 $\cdot^{(7)} (\quad)$
 $" \grave{U} " \quad " \quad " \quad " \quad " \quad) :$
 $\quad \grave{U} \quad \quad " \quad \grave{U}$
 $) : \quad \grave{U} \cdot^{(8)} ($
 $(\quad) \quad \cdot^{(9)} ($

---

	(27)	(1)
.381 -8	:	(2)
		**
.304-303 -3	:	(468)
.216 -3	:	(3)
.734 -19	:	(4)
.(14)		(5)
.734 -19	:	(6)
.417 -2	:	(7)
.381 -8	:	(8)
.380 -8	:	(9)

.⁽¹⁾(Û)

à) .⁽³⁾ (ã à) .⁽²⁾ (ã áã:

.⁽⁵⁾ (à) .⁽⁴⁾(à

Û .

.⁽⁶⁾ (ä ä ä ä Ø ä)

(à)

.⁽⁷⁾

(Û) : Û

Û .⁽⁸⁾ (Û) :

Û „ à " Û) :

Û „ à " „

Û „

(Û)	(¹)
.(282 -1 :) :	
.(167)	(²)
.(7)	(³)
.(9)	(⁴)
.(37)	(⁵)
.(1)	(⁶)
.230 - 8 „ :	(⁷)
.231 - 8 „	(⁸)

$\hat{U}^{(1)}$

$\hat{U} \quad \hat{U} \quad):$

$\hat{U} \quad \hat{U}$

$\hat{U}^{(2)}$

$\hat{U} \quad \hat{U}$

$) :$

$\hat{U}$

$\hat{U} \quad \hat{U}$

$\hat{U}^{(3)}$

المطلب السابع: حالة خاصة:

{مَا أَنَا بِمُضْرَجِكُمْ

$\hat{U}^{(4)}$ {مَا أَنْتُمْ بِمُضْرَجِيَّ}

$\hat{U}^{(5)}$ ( )

.171 -4 : $\hat{U}^{(1)}$

.133 -5 : $\hat{U}^{(2)}$

.279 -1 : $\hat{U}^{(3)}$

."22" $\hat{U}^{(4)}$

.298 -2 : $\hat{U}^{(5)}$

( ) Û

Û

Û

Û ⁽¹⁾ (

) :

Û

Û ⁽²⁾ (

Û

):

⁽³⁾ (

) :

) :

Û

):

Û ⁽⁴⁾ (

⁽⁵⁾ (

Û

-

-

Û

Û

Û

. [⁽⁶⁾

] : Û

(7)

.229 - 8 : ⁽¹⁾

.75 - 2 : ⁽²⁾

.229 - 8 : ⁽³⁾

.15 - 3 : ⁽⁴⁾

.369 - 2 : ⁽⁵⁾

.335 - 1 : ⁽⁶⁾

29 : ⁽⁷⁾

(1)

â
،
.( )

؛ (2)

Û : Û

(3)

:

(4)

،1980 -

Û :Û

" "

؛ °

Û

.150

- 2 ،

Û

(4)

؛ (1)

(2)

.150

؛ " Û"؛ (3)

الفصل الثالث النحو

Ù

د

Ù

المبحث الأول: الأسماء:

Ù

د

Ù :

Ù :

{ فَأَسْرَ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَلَا
يَلْتَفِتُ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا
أَصَابَهُمْ } (1) .

---

(81).

(1)

( ) " " (1)

{ فَأَسْرِيَاهُكَ } :

(2) :

(3)

à à } : ( ) ù

ù) : ù { ã

(4) (

: : ù): ù -

ù

:

(5)

ù !

ù ù): ù

(6) (

:) : ù

.290 - 2 : (1)

(2)

(605) :

â à

.89 - 12 : (3)

.292 - 1 : (4)

.248 - 5 : (5)

.297 - 2 : (6)

(1) (

:) : Û

(2) (

( )

( )

) : (3)

" " " "

) : (4) à Û

(

.44 - 2 : (1)

.284 - 2 : (2)

: (Û) (3)

.233 - 1 , 1995 - Õ 1415 - -

.234 - 2 : (4)

U

: { وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ } (1) . : { وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ } (2) .

( )

(3)

( )

( )

: { وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ

آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ } (4) . ( )

U

( )

( )

(1) .(4)

(2) .(5)

(3) : - 2 .371

(4) .(4)

Ù ( )

: "):

(1) (

- -

( ) Ù (2)

(3) (" " " "):

: (5) Ù (4)

(6) â à â ì

: ( ) Ù

( )

( )

Ù :Ù

(7)

---

508 - 3 : (1)

.324 - 323 - 1 : (2)

508 - 4 : (3)

65 - 8 : (4)

.592 - 9 : (5)

:Ù : Ù : ( ) : : (6)

Ù Ù Ù Ù Ù

325 : (7)

( )

(1) ( )

-) : ù

ù " " "

" " " " "

) : (2) (" " " "

(" " " ù "

(3) ù ù

ù " "

ù) ( ) ù ù

(4) (

- -

ù ( )

(5)

:) :

ù :

(1) ù " "

---

431 -4 : (1)

508 -3 : (2)

324 -1 : (3)

140 -4 : (4)

43 -8 : (4)

140 -4 : (5)

(2) à à

( )

Ù

(3) .(

.( )

Ù

: { أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا

السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ } (4) .

( )

(5)

") : Ù

د

(6) (

Ù

":Ù "

(7) (

د

(1) : : - - 210

(2) : Ù : :

(3) : - 25 140

(4) (21)

(5) : - 2 372

(6) : - 2 512

(7) : - 4 146

" ") : Û

.⁽¹⁾ (" " " " " ") : Û

) : Û

) : Û

س : Û ".....

: Û Û

.⁽²⁾ (

Û

:

) : Û س Û ( )

.⁽³⁾ (" " س " " : Û " " Û) : Û Û

) : .⁽⁴⁾ (Û " " Û س( ) س " " Û (

.⁽⁵⁾ (:) : Û :

.125 - 2 س : (1)

.223 - 1 س : (2)

.314 - 2 س : (3)

.299 س : (4)

.512 - 3 س : (5)

( )

Ù :

:

(1)

Ù

{قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسَاحِرَانِ :

يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثَلَى} (2)

( )

(3) ( )

Ù Ù Ù

" " :) :

(4) (

Ù *

{إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا} (5) ( )

(1) : 4 - 433.

(2) (63).

(3) : 2 - 321.

(4) : Ù Ù : 51.

(140 - 1) : ( ) (1426 Õ)

Ù Ù) : (5)

(162) (

) : ù
ù " " :ù
ù ù ù
" " ù " "
. (2) (" "
" " " " ù " "
- - " " " ") : ù
:ù :ù ù
. (3) (:
ù ( )
ù .( )
( ) :ù ù (4)
: (5) ù
(6) ä

:) (88/9 :) Õ 177
(245 - 7
.137 - 1 : (1)
(.184 - 2 : (2)
- - ù : : (3)
.57 -10 , 1991
.123 - 2 : (4)
.(183 - 4 :) : (5)
. : ( ) , : ( ) : (6)

:
 :
 (1)
 :
 :
 ( )
 : " " - -) :
 " "
 (2) (
) : Û
 Û " "
 (3) (
 " "
 - - ( )
 Û
 (4) ( ) : Û
 Û

.49 : ( ) (1)
 .49 (2)
 .49 (3)
 365 -6 : (4)

) :Û ( )
 - - :
 (1) ( )
 Û (2)
 - - Û
 ( ) :Û
 (3) ( ) :
 Û
 Û) :
 Û
 .(Û
) :Û ( )
 (4) " " : Û
 Û
 :

.40 - 2 : (1)
 Û (2)
 - 2 :) : Û
 .(178) .(85
 .175 : .40 - 2 : (3)
 . (5) (4)

(1) (" " :

Ù

شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ } فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ :

(2) { شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ

( ) (3)

Ù Ù Ù

Ù Ù) :

- ( ) Ù ( ) (4) (Ù â

) : Ù - Ù

( ) (5) (

:) : Ù Ù Ù

" ") : Ù (6) (

(7) (" " : Ù

: Ù) : Ù

.325 - 2 : : - 199 - 2 : (1)

(6) (2)

.330 - 2 : (3)

: Ù) Ù (4)

.102 - 2 , 1954 - Õ 1373 - 8 : (5)

.260 : (6)

.558 - 2 : Ù (7)

.52 - 3 : (8)

Ù ( ) (1) (

) : Ù ( ) ( ) Ù
: " "

Ù : { وَيَذَرُ عَنْهَا الْعَذَابَ }
أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ (2) (3) .

Ù : Ù Ù

(4) (:

- -) :

:
) : Ù (5) (

(6) (: Ù

المطلب الثاني: الأسماء بين الرفع والخفض:

: { وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ

(1) : - 2 .134

(2) (8) .

(3) : - 4 .32

(4) : - 2 .100

(5) - 2 .100

(6) : .260

وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ
وَنُفْضَلٌ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأَكْلِ { (1).

Ù)

((2)

( ) ( )

( ) (Ù) Õ

( )

Ù (3)

" "

: Ù): Ù

): Ù (4) (: Ù °

Ù

( ) (5) (: Ù Ù

: Ù

(6)

( )

): Ù

"Ù " : Ù " "

---

(1) (4)
(2) .297 - 2 :
(3) .61 - 2 :
(4) .350 - 2 :
(5) .350 - 2 :
(6) .357 - 5 :

(1) :

(2) " " " "

سُنْدُسِ : { عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسِ

خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ

شَرَاباً طَهُوراً } (3) .

( ) ( )

(4) ( ) ( )

( ) ( ) Õ ( )

Û . :

" " " "

Û ( ) Û : (5) (

( )

( ) - - (6) ( )

( ) Û : Û :

( )

.74 - 1 : (1)
.350 - 2 : (2)
(21) (3)
.396 - 2 : (4)
.262 - 5 : (5)
.355 - 2 : (6)

( ) :

Ù

(1)

Ù

( ) Õ : { وَيَلْبَسُونَ

ثِيَاباً خَضِراً مِّنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ } (2) Ù

المطلب الثالث: الأسماء بين النصب والخفض:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ

وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ

إِلَى الْكَعْبَيْنِ} (3)

( )

( ) (4)

( )

Ù Ù ( ) Ù

Ù) : Ù .Ù

Ù ((5) Ù Ù

(1) 355 - 2

(2) (31)

(3) (6)

(4) 254 - 2 :

(5) 126 - 6 :

: ù ù ù ù

(1)

( )

â) : ù .ù ù

ù) : . (2) (â

) : ù . (3) (

- " " " "

. (4) (-

) : ù

. (5) (

ù :ù ù) :ù ù

ù

. (6) (! ° ù

( )

ù

.153	- 2	:	(¹)
.253	-2	:	(²)
.6	-2	:	(³)
.154	-3	:	(⁴)
.252	-1	:	(⁵)
.97	-5	:	(⁶)

$\hat{U}$
 $\hat{U}$ (1)
 $\hat{U}$ (2) ($\hat{U}$)
 $\hat{U}$ (3) ($\hat{U}$ $\hat{U}$)
 $\hat{U}$) :
 $\hat{U}$
 $\hat{U}$ (4) (

" :
 (5) : ( )
 " : $\hat{U}$ "â â " :
 (6) "

$\hat{U}$ (1)
 $\tilde{O}$ $\tilde{O}$
 -16 -5 $\tilde{O}$ $\tilde{O}$:) : (388 - 387 - 2) :
 $\tilde{O}$ $\tilde{O}$ $\hat{U}$ (19)

135 -1 : (2)
 406 -2 : (3)
 388 -2 : (4)
 388 -2 : (5)
 $.74$ -1 : (6)

:

{لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشٌ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ} (1)
 ( ) : (قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَى
 عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ) (2):
 .(

-

Ù

Ù Ù

Ù - " ") : Ù

(3) (

Ù Ù :

) : Ù (4) Ù

: (5) Ù Ù Ù

(7) [(6)]

Ù Ù

: (8) Ù : { فَطَفِقَ مَسْحاً

(1) (20).

(2) (127).

(3) : 1 - 143.

(4) : 1 - 143.

(5) : 2 - 231.

(6) : ( ) : * : *

(7) : 2 - 154.

(8) : 2 - 406.

بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ} (1)

: { إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ
أَدْنَى مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ } (2)

( )
Ù (3)
Ù : ( ) ( )
) : Ù

(4) (Ù Ù
} :

قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا أَوْ زِدْ
عَلَيْهِ وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا } (5)

Ù ( ) ( )
Ù " "
Ù ( ) : Ù
: "Ù " :

---

(1) (33)
(2) Ù (20)
(3) : Ù - 2 393
(4) : Ù - 2 345
(5) Ù (2.3.4)

"نصفه قليلا" $\hat{U}$: "قم الليل إلا قليلا" (1)

($\hat{U}$) :
 $\hat{U}$) :

(2) ($\hat{U}$)

(3) ($\hat{U}$) : $\hat{U}$ (4) ($\hat{U}$)

:" ") :

(5) ($\hat{U}$) : $\hat{U}$

$\hat{U}$

$\hat{U}$

(¹) : 8 - .358

(²) : 3 - 513 - .514

(³) $\hat{U}$ (20).

(⁴) : 5 - .62

(⁵) : 2 - .407

Ù

(1)

{ وَلَيَبْثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِئَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا

تِسْعًا } (2)

(â)

Ù

( ) ( ) (3)

( ) Ù .

Ù

:Ù

:Ù ( )

( )

(4)

.( )

) :Ù

(5) (

" " :Ù

Ù

Ù

Ù

) : ( )

Ù

: (6) Ù

" "

.358 - 8 : (1)

.(25) (2)

.310 - 2 : (3)

.223 : (4)

.175 - 2 : (5)

Ù * (6)

.193 -

(1) à

(2)

) : Ù

Ù (3)Ù Ù

( ) { أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ (4) }

(5)

المطلب الرابع: حالة خاصة:

{ إِذْ جَاءُوكُم مِّنْ

فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ

الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا } (6)

: {يَوْمَ تَقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ

يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا}

(7) : {وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا

وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا } (8)

(1) Ù ( ) :

(2) : 2 - 453 .

(3) : 2 - 58 .

(4) (36) .

(5) : 2 - 362 .

(6) (10) .

(7) (66) .

(8) (67) .

* (- -)

3

3

3

(1) Û

(2) Û

Û

(3) Û

3

3

Û

3

): Û

(4) (

Û -

-

(5)

3

*

3

:

.348 -2 3 : (1)

.348 -2 3 : (2)

.289 3 : (3)

.211 -7 3 : (4)

.237 -4 3 : (5)

$\hat{U}$) : $\hat{U}$,
 $\hat{U}$ ($^{(1)}$ $\hat{U}$ $\hat{U}$

$\hat{a}$

!

$\hat{U}$) : $\hat{U}$

$\hat{U}$

$\hat{U}$

$\hat{U}$ ($^{(2)}$

$\hat{U}$

$\hat{U}$

$\hat{U}$

$\hat{U}$

$\hat{U}$

$.305 - 3$: $^{(1)}$
 $.211 - 7$: $^{(2)}$

:(1) Û

Û : {وَالتُّورِ وَكِتَابٍ مُّسْتَوْرٍ فِي رَقٍّ مِّنْشُورٍ} (2) .

Û : {الرَّحْمَنِ

الرَّحِيمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ} (3) .

: {ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ بَلْ عَجِبُوا أَنْ

جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِّنْهُمْ فَقَالَ الْكَاْفِرُونَ هَذَا شَيْءٌ

عَجِيبٌ} (4) Û :

: {وَنَمَارِقٍ مَّصْفُوفَةٌ وَزَرَائِي

مَبْنُوثَةٌ} (5) .

Û Û

Û

Û (6) : {وَاللَّيْلِ إِذَا

يَسُرُّ} (7) Û .

Û

---

(1) Û : - - - - - 11 - 1421 - Õ - 2000 .

.145

(2) (3-1) .

(3) (4.3) .

(4) (2.1) .

(5) (17.16) . : 145 .

(6) : 145 .

(7) (4) .

Ù (1) { فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى } :

Ù Ù Ù Ù

(2)

(¹) .(67)

(²) : .145

المبحث الثاني: الأفعال

ù   ù
 ù
 ù   ù
 0   ù   ù

المطلب الأول: الفعل المضارع بين الرفع والنصب:

: (كن فيكون) ،

: { إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ

كُنْ فَيَكُونُ } ⁽¹⁾ . : { إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ

شَيْئاً أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ } ⁽²⁾ .

(3) . ( ) .

ù   ù) :   ù

ù   ù

: (4)   ù

. (1) (2) à à

(40) ù (1)
 (82) (2)
 220 -2 : (3)
 (186) (4)

( )
 :Ù â (Ù
 0

): Ù
 Ù .... " "
 :Ù " " ..... " Ù

(3) (
 - Ù
 ( ) Ù
 ( ) Ù Ù
) :Ù Ù
 (4) " كن فيكون "

Ù Ù
 " لا تفتروا على الله كذبا فيسحتكم "
 " " : (5)

( ) ( ) :Ù (1)
 : (2)
 160 - 3 Õ : (2)
 423 - 1 (3)
 . (117) (4)
 (61) (5)

:

,

(1) (

(2) .

Ù ,

Ù)

(3) .

Ù

,

,

Ù

:

,

:

(4) (

( )

:

Ø :

. 65 : (1)
. 321 - 4 : (2)
. 365 - 10 : (3)
. 106 - 180 : (4)

: {مَنْ قَبْلَ أَنْ

يَأْتِي أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى
أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ} (1) .

. ( ) Û

. (2) ( )

. ( ) ( ) ( )
 ( )

. (3) ä

( )

) : Û Û (4)

Û Û

:

. (5) (

Û

. (6) ( )

.(10) (1)

. 388 - 2 Õ : (2)

160 - 3 Õ : (3)

40 ' Û Û : (4)

437 - 4 Õ : (5)

. 369 - 2 Õ : (6)

$\hat{U} \hat{U}$
 : (1) $\hat{U} \hat{U}$: $\hat{U} \hat{U}$
 :

. (2) $\hat{a} \hat{a} \hat{a}$

( ) $\hat{U} \hat{U}$ ( ) ( )
 ... $\hat{U}$: $\hat{U}$
 $\hat{U}$) : $\hat{U}$
 $\hat{U}$ ...
 $\hat{U} \hat{U}$. $\hat{U}$

(3) : $\hat{U} \hat{U}$ " "
 (4) $\hat{a} \hat{a}$

$\hat{U}$
 $\hat{U} \hat{U}$
 . (5) (

---

176 - 10 $\hat{U}$ (1)

. 97 - 2 $\hat{O}$:

: $\hat{U}$: ( ) : ( ) : (2)

. 278 - - $\hat{U}$ (3)

. $\hat{U} \hat{U}$ $\hat{U}$: (4)

. 452 - 1 $\hat{O}$: (5)

Ù Ù
Ù :Ù

" "

Ù : {مَنْ يُضِلَّ اللَّهَ فَلَا
هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ⁽¹⁾
( )

المطلب الثالث: تغير الفعل من حيث البناء للمجهول أو للمعلوم :

: {وَكَذَلِكَ زَيْنٌ لِكَثِيرٍ
مِّنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاءُ وَهُمْ⁽²⁾ .

( ) (Ù) ( )

( ) (Ù) ( ) ( )⁽³⁾ .

Ù Ù ( )

Ù ( ) Ù Ù

Ù) : Ù ( )

( ) (Ù) Ù

(¹) (186).

(²) (137).

(³) : -2 .

Ù , Ù ( )

.⁽¹⁾ (,)

" "

0 Ù - -

Ù): Ù

Ù Ù ,

.⁽²⁾ (

Ù , Ù

Ù

:⁽³⁾ Ù

(4) â à

Ù , :

-: ⁽⁵⁾ Ù , Ù

.178 , : ⁽¹⁾

.93 -7 , : ⁽²⁾

-2 , ⁽³⁾

.251 -2 Õ ,175

Ù - : ( ) : ⁽⁴⁾

0 Ù : ( ) , : ( )

-2 Õ Ù ⁽⁵⁾

(1) à à ã , à

Ù , Ù :

, ,

Ù ,

, Ù

:(2) Ù

(3) ã

: , Ù

:(4) Ù

(5) à à áá ää à

" Ù

: Ù "

:( ) Ù : (Ù) , : ( ) , : ( ) : (1)

0 : ( ) : Ù ( ) : Ù (2)

" Ù , : ( ) , Ù : ( ) : (91 -1) (3)

0 Ù 0 (92 - 10̄) .201 : (4)

, Ù ( ) Ù , : (Ù) : (5)

:( ) , Ù : ( ) ,

) : Û

Û

Û

(⁽¹⁾)

(⁽²⁾) (Û Û) :

) :

Û

(⁽³⁾)

Û

:Û

Û

Û

:à

Û

: Ô Ô

{ فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِيفًا

Û

(⁽⁵⁾) . ( ) ( ) ( ) {رُسُلُهُ} (⁽⁴⁾)

Û ( ) :Û

(⁽⁶⁾) (Û) :

. 173 - 2 Õ : (⁽¹⁾)

. 125 - 1 Õ : (⁽²⁾)

. 454 - 1 : (⁽³⁾)

.(47) - (⁽⁴⁾)

. 265 - 2 Õ : (⁽⁵⁾)

Û 265 - 2 Õ : (⁽⁶⁾)

(1) " : ù ù : ôô ô

ù

ù): " "

ù

" "

" "

): ù ( ) ù ⁽²⁾ .(ù

"ù " ù " " ù ù - ù -

⁽³⁾ .(" " " "

):

⁽⁴⁾ .(

- : ⁽¹⁾
. 207 - 2 -
. 357 - 2 Õ , : ⁽²⁾
. 357 - 2 Õ , ⁽³⁾
. 75 , -1 - : ⁽⁴⁾

Ù

- -

): Ù⁽¹⁾ ( ): Ù

" " " "Ù" " " Ù ":

د Ù د Ù "

.

د د

"â

" " " " " "

.⁽²⁾ (

Ù

د

د

Ù

د

Ù

د

- -

Ù

.

: {فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِيفَ وَعْدِهِ

_____ (1) : د 8 - 31 .
(2) : د 2 - 67 .

$\hat{a}$ $\hat{U}$ ( )   ( )   .⁽¹⁾ {رُسْلَهُ}

( )
 $\hat{U}$ ( ) $\hat{U}$
 $\hat{U}$ $\hat{U}$ $\hat{U}$ $\hat{U}$
 $\hat{U}$ $\hat{U}$
) : $\hat{U}$
) : $\hat{U}$ $\hat{U}$.⁽²⁾ (

)
)
)
)
)⁽³⁾ (
) : $\hat{U}$
 $\hat{U}$
 $\hat{U}$ $\hat{U}$)
 $\hat{U}$)⁽⁴⁾ (

. (47)   (1)
 .154 - 2Ö   :   (2)
 :   (3)
 .135 - 3   :   (4)

Ù

Ù

(1)

) :Ù

Ù

Ù

(2)

{ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ } (3)

( )

( )

(4) ( )

) : Ù (5)

(6) (

Ù):

{ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنْ

(1) : (Ù)

1402 - 1 1982 - 2 251

(2) : 17 - 2

(3) (88)

(4) : 178 - 2

(5) : 65 - 2

(6) : 198 - 10

(: Û (1) { الرِّبَا } (2)

Û ( )

Û ( ) Û ( ) : Û Û

1

Û Û : Û Û (3)

Û " Û ") : Û

Û (4) (

{ لِيَجْزِيَ } : - Û - Û

" (5) { قَوْمًا يَمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ }

(6) : Û

(7) (à à â

(1) (278)

(2) 311 - 6 Õ :

(3) 403 - 3 Õ :

(4) 203 - 3 Õ :

(5) 311 - 6 Õ - (14) :

(6) :

(63 - 1 :) : Û

0 ( ) 0 : ( ) : (7)

) ( ) Û

⁽¹⁾ (

) : Û

-

à

Û ⁽²⁾ (Û

-

" ") :

⁽³⁾ 0(

Û) :

"

"

,

,

⁽⁵⁾ ("

" ⁽⁴⁾

,

) : Û

Û Û 0⁽⁶⁾ (

Û

,

" "

) : Û

,

,

-
- 311 - 6 Õ , : ⁽¹⁾
  - 403 - 3 Õ , : ⁽²⁾
  - 67 - 2 Õ , : ⁽³⁾
  - 0(160) : ⁽⁴⁾
  - 78 - 3 Õ , : ⁽⁵⁾
  - 67 - 2 Õ , : ⁽⁶⁾

Ù

Ù Ù Ù (1) "

- ( ) - :Ù Ù ( )

Ù

):

( ) (

Ù ( )

{الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكٌ
بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ
تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا
يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ
اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا} (2)

Ù ( ) (3)

Ù Ù Ù

( ) Ù

Ù ( ) Ù

(1) : 169 -3

(2) (229):

(3) : 150 -20

Ù

(⁽¹⁾ ( )):

" ") : Ù

(2) " " :

( ) " " " :Ù

" :Ù " " " " :Ù

Ù : Ù "

Ù

: Ù (⁽³⁾ (

Ù Ù Ù

" " " Ù

( ) Ù Ù :

Ù

) :

Ù ( ) :Ù (

---

145 -10̄ , : (¹)

145 -10̄ , , (²)

314 -10̄ , : (³)

(1) 0

Ù Ù Ù
Ù) :Ù

:Ù ( ) - -

0⁽²⁾ (" " Ù

Ù) :

:Ù ⁽³⁾ (" " Ù Ù

â Ù)

(4) { إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ } :Ù

: Ù

.⁽⁵⁾ (Ù Ù Ù Ù

Ù

. Ù Ù

- Ù -

.Ù Ù Ù " "

---

265 - 1 Õ : (1)

.145 - 1 : (2)

248 - 1 Õ : (3)

.(175) Ù (4)

.248 - 1 : (5)

à {25} ã ââ }:

Û " à " " " (1) { ã

Û (2) " " " "

Û

: : Û : Û):

Û): Û °

Û ° " " : Û

: Û Û :

°

(3) (

- : Û): Û

: Û Û -

Û (4) (

: Û

1): (5)

Û Û (6) (

(26 -25) (1)

. 400 -2 : (2)

: : ( ) (3)

. 68 - -

. 480 -2 : (4)

. 68 : (5)

. 68 : (1)

ˆ : ù ( ) ( ) :
 ˆ ù ù
 ˆ : ù ⁽¹⁾(ù
 . ⁽²⁾ ù
 :
 : ⁽³⁾ ù : ù
 ˆ ù
 : ù)
 ˆ " ⁽⁴⁾ ù "
 ù :
 : ù : ù ⁽⁵⁾
 : ù
 ( )
 : ( ) ( ) ù
 . 373 _ 2 : (2)
 . 373 _ 2 : (3)
 . 160 _ 11 : (4)
 . 225 _ 5 : (5)
 . 225 _ 5 : (5)

Ù (1) Ù Ù
 Ù Ù Ù Ù
 Ù (2)
 : Ù (3) Ù
 (4) { ä á à á } : Ù

المطلب الرابع: الضمائر التي تتصل بالأفعال:

Ù
 Ù Ù Ù
 Ù Ù Ù
 Ù Ù Ù
 Ù Ù Ù
 :
 (5) { بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ } :
 (6) ( )

---

161 _ 11 : (1)
 161 _ 11 : (2)
 591 _ 4 : (3)
 (164) (4)
 (12): (5)
 356 -20 : (6)

Ù :

Ù   Ù

Ù

:   *
Ù

):

Ù   (1) (Ù

Ù

{ نَسُوا } :   (2) { وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ } :
اللَّهُ فَنَسِيَهُمْ } (3)

):Ù

Ù   :Ù   :Ù

(5) (Ù   ) :   Ù   (4) (

---

(1) 223 - 20̄ :
(2) (54): Ù
(3) (67):
(4) 413 - 3 0̄ :
(5) 413 - 3 0̄

Ù

. - -
 Ù Ù
 (1) . { ää à à à à ã à à } :
) (2) ( )
 (3) (
 " "): Ù
 -): (4) (
 (5) (" " " " -
 Ù
 (6)
 ): Ù
 " Ù " " Ù
 (7) ("

. (66) Ù (3)
 . (21) (4)
 . 304 _ 2 , : (5)
 . 456 _ 8 , : (6)
 . 492 _ 5 , (7)
 . 492 _ 2 , (8)
 . 232 _ 20 , : (1)

(1) : Ù ,

ä

(2) : Ù , " " : Ù " " Ù

à à

(3) : Ù . " " Ù " " Ù

à

(4) (" " Ù " à " Ù

Ù : " ") : Ù

(5) (Õ ð à ã) :

(6) (* à à) : Ù

: Ù Ù

{ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُجِبُّونَ

أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْنَهُمْ بِمَفَازَةٍ مِّنَ

الْعَذَابِ } (7) .

(2)

(3)

(4)

(5) : 2 - 131 .

(6) (78) .

(7) (54 - 55) .

(7) : (188) . Ù

( ) ä

( )

(1) " "

Ù

) : ( ) ( )

فَلَا :

Ù Ù (

" " تَحَسَبْنَهُمْ بِمَفَازَةٍ .

( ) ( )

( )

(2) (Ù) : Ù

Ù " ") : Ù

Ù Ù Ù " "

(3) (" "

) : Ù

" " : Ù

(4) (

. 246 - 2 Õ : (1)

. 242 - 1 Õ : Õ (2)

. 515 - 1 Õ : (3)

. 241 - 1 : (4)

Ù ( )

( ) Ù , Ù " " Õ " " Ù

( ) ( )

Ù ( ) Ù Ù ( )

Ù Ù): Ù " "

Ù Ù Ù

( ) ⁽¹⁾ (Ù

): Ù

⁽²⁾ (

Ù Ù ( ):

{ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا

سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ } ⁽³⁾ .

( )

⁽⁴⁾ ( )

Ù

): Ù , Ù " " Ù Ù " "

. 319 - 2 : ⁽¹⁾

. 307 - 4 Õ : ⁽²⁾

. (59): Ù ⁽³⁾

212 - 2 Õ : ⁽⁴⁾

Ù " " " " " " " " " Õ Ù Ù " "

Ù à (1)

: Õ

: Ù : Ù Ù .

): Ù

{ فَشَرُّدُ بِهِمْ مَنْ خَلْفَهُمْ } : ( ) : (2) (

(3)

(4) ( ) :

}: Ù ( ) : ( )

" " " " " "

" "

(5) .(

(6) Ù Ù

.230 -1Õ : (1)

. 192 -2Õ : (2)

. (57) : Ù (3)

. 416 - 1Õ : (4)

. 415 - 414 - 1Õ : (5)

.560 : (6)

(1) à â

( ) ù : ( ) Õ

(2) (" "): ù

" ") :

(3) (ù ù

" ") : ù

(4) (

" " " " Õ ù ù) :

" " ù (5) (: ù

ù " " " " Õ ù ù ù

ù

ù (ù) : ù

(6) (" " : ,

ù : ù ù : ù : ( ) : (1)

.415 - 1 Õ : (2)

.63 - 2 Õ : (3)

.493 - 1 Õ : (4)

.493 - 1 Õ : (5)

.493 - 1 : (6)

) : Û

(⁽¹⁾ .

Û

Û Û " " " "

: {لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا

مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ} ⁽²⁾ .

(⁽³⁾) ( )

Û ( ) Û Û ( ) Õ

(⁽⁴⁾ ( )) :

Û Û

(⁽⁵⁾) Û

.629 - 2Õ : ⁽¹⁾

(57) ⁽²⁾

.273 - 2 : ⁽³⁾

.52 - 4 : ⁽⁴⁾

.432 - 6 : ⁽⁵⁾

$\hat{U}$) : $\hat{U}$
 $\hat{U}$
 $\hat{U}$ ⁽¹⁾ ($\hat{U}$ " " $\hat{U}$ à
⁽²⁾ ( ) : $\hat{U}$
 $\hat{U}$ $\hat{U}$ " " $\hat{U}$ $\hat{U}$
: $\hat{U}$
 $\hat{U}$ ( ) $\hat{U}$ $\hat{U}$ ⁽³⁾
 $\hat{U}$ $\hat{U}$) :
 $\hat{U}$ ⁽⁴⁾ ($\hat{U}$
 $\hat{U}$ $\hat{U}$
" " $\hat{U}$: $\hat{U}$
( ) $\hat{U}$:
 $\hat{U}$ ⁽⁵⁾ ( )
: $\hat{U}$:
 $\hat{U}$ $\hat{U}$
 $\hat{U}$

.270 - 3 $\hat{U}$: ⁽¹⁾
.124 - 2 $\hat{U}$: ⁽²⁾
.125 - 2 $\hat{U}$: ⁽³⁾
.52 - 4 $\hat{U}$: ⁽⁴⁾
.434 - 6 $\hat{U}$: ⁽⁵⁾

(1) :)

" " " " (2) "

Ù Ù :

(3) { وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ }

(4) Ù

" "

Ù (5)

المطلب الخامس: الأفعال المتصلة بنون الوقاية:

Ù Ù

:

{ قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِي عَلَى أَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ

فِيمَ تُبَشِّرُونَ } (6)

(7) ( )

(1) : 3 - 305

(2) : 6 - 432

(3) (54)

(4) : 24 - 414

(5) : 12 - 198

(6) : (54)

(7) : 2 - 302

(1)

à ̂

Û ( ) : Û
) :

(2) (

Û Û
) :

(4) (

Û Û

Û) : Û

(5) (

" "

: Û

Û :	(Û) :	( ) :	(¹)
		:( ) :	Û
	. 235 -2 :		(²)
	(Û) (80)		(³)
	. 29 - 70 :		(⁴)
	. 90 - 20 :		(⁵)

(1) à Ù
 " " Ù
 " ") : Ù
 : (2) Ù
 (3) (4) à È à
 Ù Ù
 Ù Ù

{ قُلْ أَفَغَيَّرَ اللَّهُ
 تَأْمُرُونِي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ } (5)
 { وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ }
 (6)

---

(1)
 (2) 183 - 10
 (3) 426 - 50
 (4) 90 - 2
 (5) (64)
 (6) (80)

(1)

— —

Ù (2)

):

Ù

Ù Ù

(3) (Ù

) :

Ù

(4) (

) : Ù

(5) : Ù

Ù

à

Ù

. 263 259 - 2Ö : (1)

. 493 - 7Ö : (2)

. 437 - 2Ö : (3)

. 437 -2 : (4)

. (513 -2 :) : Ù (5)

(1) à

ù " " :

(2) (

ù

) : ù

(3) (

..

) : ù

:ù) : ù (4) (

):ù (5) (

(6) (ù

) : ù

(7) (

: ù : (1)

. 513 - 2 : (2)

. 520 - 3 Õ : (3)

. 513 - 2 : (4)

. 162 - 1 Õ : (5)

. 437 - 1 Õ : (6)

. 276 - 5 Õ : (7)

Ù

المبحث الثالث: الحروف:

" " " "

" "

المطلب الأول:- الخلاف بين "إن" و"أن"

" " " "

" "

Ù

:

Ù

" "

(1)

:Ù

" "

):

Ù

):Ù

Ù

(⁽²⁾)

(⁽³⁾)

Ù

Ù

(¹) : -1 55 .

(²) : -1 59 .

(³) : -1 63 .

à) : ù "ù " :

. : (1) (

,

" "

:

ù :ù) : ù , ù ù ù " "

ù

ù) : ù , " " . (2) (" " "ù "

" " " " : ,

. (3) (" "

: ù ,ù

, ù ,)

. (4) (ù

ù , ù ù

: ù):

. (5) (: ...

. 63 - 1 , (1)
. 142 - 30 , : (2)
. 146 - 30 , (3)
. 146 - 30 , : (4)
. 142 - 30 , (5)

Ù ( )

" "Õ ...):

Ù " " Ù

" " (1) (" " " "

Ù " "

...

:Ù) : Ù Ù

Ù (2) (:

" "

Ù

" " Ù

.Ù

" "

{ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا :

إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ } (3).

(1) . 143 _ 3Õ

(2) . 143 _ 3Õ

(3) . (59) Ù

(1) : { إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ } .

Ù

" "):

: ù (2) ( ) :

(3) (:

Ù) : ù

": - -

) : (4) ("

Ù " "

(5) (Ù

Ù ( ) ù

-) :

Ù ù " " ù

. 277 - 2Ö : (1)

. 505 - 4Ö : (2)

. 506 - 4Ö : (3)

. 192 - 2Ö : (4)

. 193 - 2Ö : (5)

U̇):

(1) (

(2) (

" "

" "

:

U̇ -

المطلب الثاني: ( ) ( ) :

( ) :

(3) { وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ } :

( ) .

( ) :

(4) { إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ } :

{ إِنْ } :

U̇ :

{ إِنْ } :

(5) { الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ }

أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى (6) .

(1) 2 - 193 .

(2) 2 - 421 .

(3) (184) .

(4) (38) U̇ .

(5) (20) .

(6) (107) .

) : Ù
 Ù
 ( ) Ù : (1) (...
 (2)

{ وَلَا } : ( ) ( )
 يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
 اَنْ تَعْتَدُوْا { (3)

(4) ( ) ( )
 Ù ( ) Ù
 Ù :
 ( ) Ù
 ") : Ù ( )
 " " "
 :
 Ù
 Ù : Ù
 " " "
 " " "

.41 -1 : (1)
 . 45 , 41 : (2)
 . (2) (3)
 . 254 - 20 : (4)

(1) (" ") : ù (... 1) : ù ù ù ù (2) (ù) ( ) (3) ù : (4) ù (5) á ù ä ( ) (6) ð : ù ù :) : ù (7) (

.125 - 2Ö : (1)
 .422 -3 : (2)
 .405 - 1Ö : (3)
 .150 1984 - : (4)
 ù : : (5)
 .142 - : (6)
 .129 : (7)

Ù :) : Ù

(1) (

(2) " "

(3) ( ) :

: ( ) Ù

( )

Ù " " Õ " " Õ

(4) Ù Ù

المطلب الثالث: الخلاف بين "إن" و "أن":

: { وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لِيُوفِيَنَّهُمْ

رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ } (5)

---

(1) :

206 -2 - -

43 -6 : (2)

30 -1 Õ : (3)

53 -1 : (4)

(111) (5)

“ ”

( )

(1)

Û

) : Û ( )

: Û “ ”

: (2) Û : .ä

â

( )

( )

(3) (

Û] : Û Û ( )

(4) [“ ” :

) : Û ( )

(5) (“ ” “ ” Û

Û ( )

) : “ ” Û ( )

. 291 – 290 – 2Ö : (1)

. 135 – 2Ö Û (2)

. 294 – 1Ö : (3)

. 140 – 2Ö : (4)

. 359 – 2 : (5)

(1) (" ") : Û

" : Û) : à

) : Õ (2) (" " "

( ) Û . (3) (Û Û

. Û Û

" " : Û

. (4) (Û) :

. " " Û

" Û) :

(5) (

" "

Û) : Û

(7) (6) (" إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ") :

" " ( ) ( )

. (8) (Û

. 153 -2) : (1)

. 306 - 305 - 2Õ) : (2)

. 153 - 2) : (3)

0 306 - 305 - 2Õ) : (4)

. 462 - 1Õ) : (5)

.(4) (6)

. 154 - 2) : (7)

. 306 - 2) : (8)

$\hat{U}$) : $\hat{U}$ ⁽¹⁾
 " " $\tilde{O}$) : $\hat{U}$ ⁽²⁾ (" " " " " "
 " " $\hat{U}$) : $\hat{U}$ ⁽³⁾ (" " " "
⁽⁴⁾ (" "
 $(\hat{U})$ $(\hat{U})$
 $(\hat{U})$
 $( )$
 $( )$) : $\hat{U}$,
 : : :
 . (" "
) : $\hat{U}$,
 . (" "
 . ( ) ( ) $\hat{U}$
 $\hat{U}$ $\hat{U}$ $\hat{U}$ $\hat{U}$
 . ⁽⁵⁾ (:)

. (4) ⁽¹⁾
 0 377 - 2 $\tilde{O}$, : ⁽²⁾
 462 - 1 , : ⁽³⁾
 .295 -1 , : ⁽⁴⁾
 .537 -1 , : ⁽⁵⁾

" " Õ ( ) ( )
 Õ: ( )
 ( ) (1)

المطلب الرابع: حالات خاصة:

: { أَمَّنْ هُوَ } :
 قَانِتُ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ
 وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ
 وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ { (2)

- ( )
 ( ) Õ
 ( ) Õ (3)
) : Õ

" " : Õ
) : (4) Õ
 (5) Õ

---

(1) : -2 716
 (2) : (9)
 (3) : - 2Õ 362
 (4) : - 3Õ 811
 (5) : - 7Õ 417

Ù

Ù ( )

) : Ù

:

Ù : ù

(⁽¹⁾

" " Ù Ù) : Ù

Ù Ù

(⁽²⁾ Ù Ù : Ù

) : Ù

(" Ù "

:) : Ù (3)

:) : Ù (⁽⁴⁾

Ù Ù

: Ù

(⁽⁵⁾

. 237 - 2Ö : (1)

. 417 - 2 : (2)

. 237 - 2Ö : (3)

. 417 - 3Ö : (4)

. 417 - 3Ö : (5)

$\tilde{U}$ ( ) ( )
⁽¹⁾ (" " " " $\tilde{U}$) :

⁽²⁾ { } :

( )

" " $\tilde{O}$: $\tilde{U}$) : $\tilde{U}$ $\tilde{U}$

⁽³⁾ ($\tilde{U}$

] : ( ) $\tilde{U}$

⁽⁴⁾ [

$(\tilde{U})$ ( ) $(\tilde{U})\tilde{O}$

⁽⁵⁾ ($\tilde{U}$ " $\tilde{U}$ " $\tilde{U}$

$\{ \text{أُمُّ لَه} \}$: $\tilde{U}$

$\tilde{U}$: $\tilde{U}$ ⁽⁶⁾ { الْبَنَاتُ وَلَكُمْ الْبَنُونَ

⁽⁷⁾ $(\tilde{U}$

$(\tilde{U}) \tilde{U}$ ( )

" $\tilde{U}$ " " " $\tilde{O}$ $\tilde{U}$

. 237 - 2 $\tilde{O}$: ⁽¹⁾

. 237 - 2 $\tilde{O}$ ⁽²⁾

. 109 - 3 $\tilde{O}$: ⁽³⁾

. 83 - 1 $\tilde{O}$: ⁽⁴⁾

. 83 - 1 $\tilde{O}$ ⁽⁵⁾

. (39) ⁽⁶⁾

. 83 - 1 $\tilde{O}$: ⁽⁷⁾

$\bar{U}$ " $\bar{U}$ " " ") : $\bar{U}$
 $\bar{U}$: $\bar{U}$ (1) .

: {ثُمَّ لِيَقْطَعَ فَلْيَنْظُرْ هَلْ
 يُذْهِبَنَّ كَيْدَهُ مَا يَغِيظُ} (2) : {ثُمَّ لِيَقْضُوا
 تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ
 الْعَتِيقِ} (3) .

( ) ( )

(4)

$\bar{U}$

(5)

" " ") : $\bar{U}$
 (6) (" " " " " "

. 190 - 3 $\bar{O}$: (1)

. (15) (2)

. (29) (3)

. 326 - 2 $\bar{O}$: (4)

. 134 - 2 $\bar{O}$: (5)

. 146 - 3 $\bar{O}$: (6)

Ù) : Ù

" "

" "

(1) (

Ù

Ù

Ù

( ) ( )

(3)

(2)

- " : ثم ليقضوا تفثهم "

) : Ù

Ù

"

" -

(4) (

. 399 - 20̄ : (1)

. 326 - 20̄ : (2)

. 199 - : (3)

. 224 - 20̄ : (4)

” ”

” ”

) :Û

، :

. (1) (” ”

Û

،

.

الخاتمة:

Û

،

-

---

(1) ، 20 - 224 .

Ù - Æ

:

{ وَإِذْ :

:

قُلْنَا لِمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ (1).

( ) : Ù

(Ù

Ù

,

.

-

- "Ù " : Ù (Ù) (Ù)
("Ù "

(ã Ù

( )

Ù

.

Ù :

(أَأَنْذَرْتَهُمْ) (2).

(1) (34).

(2) (6).

"نِعَمًا" (1)

قَتَلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاءُ هُمْ (2)

Ù

وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى

الْكَعْبَيْنِ (3)

( )

Ù

:Ù

: (أَنْ

صَدُّوكُمْ) (4)

Ù Ù

Ù

Ù Ù

(1) (58).

(2) (137).

(3) (6).

(4) (2).

Ù

Ù

(1) "ليكة"

:

Ù

:

âä }:

— (—)

⁽²⁾ { ã à * ã

Ù

⁽³⁾ ( ) :

) : (—)

⁽⁴⁾ (

:

. (176) (13) ⁽¹⁾

. (26 -25) ⁽²⁾

. (1) ⁽³⁾

. 480 — 2 , : ⁽⁴⁾

â

â

-

،

Ù

Ù

Ù

) :Ù

.⁽¹⁾ (

Ù

-

Ù

.Ù

-

Ù

Ù

،

Ù

- Ù

-

-

،

.190 - 1 ، : (1)

.

Ù

Ù

Ù

.

Ù

:

-

Ù

-

-

Ù

è

Ù

Ù

"

"

"

"

"

"

.

-

-

-

.

” ” Û

قائمة المصادر والمراجع

- القرآن الكريم .
- مصحف القراءات العشر المتواترة :

– 3 _ 1414 Õ

– 1994 .

: .1

· — — 3	:	.2
— 3 3 Û		
	. 1973	
	:	.3
3 3		
· —	:	
— 3		
	:( )	.4
3 Û — 3	:	
	· —	
	:( )	.5
3 Û	:	
	· —	
	:	.6
3	:	
· — — 3		
	:( )	.7
3 3 3	:	
	. 1940 —	
	:( )	.8

- :
 . 1987 -
 :( ) **.9**
- :
 . 1959 _ -
 Û :
 :
 . -
 :( ) **.10**
 : Û
 . 1970 - Õ 1390
- :( ) **.11**
 :
 . - -
 : **.12**
 . - - Û : :
 :(Ø) **.13**

3 : 3

. - - -
- - 3 : 3 :

. 1991-Ö 1411 -

:( ) .14

3 : 3

. - -

:( ) .15

3 3

. - -

: .16

. - - 3 : 3

:( ) .17

3 : 3

. -

- 3 : 3 :

. 1992 - 3

3 3 :

. 1982 - 3 -

- : ( ) .18
 - : -
 : :

. Õ 1386 - - : (Ø) .19

. 1955 - Õ 1376 - - : ( ) .20

. 1965 - - : (Ø) .21

- : - . 1995 - Õ 1415 - : ( ) .22

Û : - - . 1993 - - : ( ) .23

:( ) .28
 1992 - :
 - ù :

. 1978 - Õ 1407 -
 :( ) .29
 ù :

- -
 :( ) .30
 . Õ 1928 - Õ 1347 -

:( ) .31
 ù :
 - -
 ù ù ù :

. 1977 -
 :

- -
 : .33
 . 1993 - ù

: .34

1955 - -
-
1986 - Û -
:( ) .35

:( ) .36

-Û
:(Ø) .37

Û
- Û
Û
1979 -
1999 - Õ 1420 -
Õ 1327 -
:( ) .38

Ù

. 1945 -

-

: .39

:

: .40

:

:(Ø) .41

:( ) .42

:

. 1980 -

: .43

. 1974 -

-

-

. 1992

: .44

. 1987 - Õ 1408 -

:( ) .45

	·	·	:	·	
			.	1960 - Õ 1379 -	
			:		.50
·	·	·	:	·	
			:(	)	.51
·	·	·	:	·	
			.	1997-Õ 1418-	
			:		.52
·	·	·	:	·	
			.	1995 - Õ 1415 -	
			:(	)	.53
			:		
			.	-	
			:(	)	.54
			.	1984 -	
			:(	)	.55
·	·	·	:	·	
			.	1955 -	
			:(	)	.56

- - :
 : Ù Ù :
 . 1989 -
 :( ) **.57**

- - -
 . 1993-Õ 1413
 :( ) **.58**

.Õ 133 -
 :(Ø) **.59**

Ù :
 . 1955 - Õ 1374 -
 :(Ø) **.60**

-
 . 1993 - Õ 1414 -
 :( ) **.61**

- :
 .Õ 1344 -
 :(Ø) **.62**

:
 . 1982 - Õ 1420 -

- :( ) **.63**
- Û : Û
- . 1999 - Õ 1420 - -
- - :
- :
- .64**
- :
- Û
- .Õ 1393 -
- :
- .65**
- . 1969 _
- :
- .66**
- - :
- .67**
- - :
- :( ) **.68**
- - :
- :
- .69**
- . 1911 - Õ 1392 -
- :( ) Ø **.70**

ˆ
 - ˆ Û : ˆ
 .1424 -
 :( ) .71

: ˆ
 . 1981 - Õ 1401 - ˆ - -
 : .72

- ˆ ˆ
 . 2000 - Õ 1421 -
 :(Ø Ø) .73

- ˆ
 : .74

- - ˆ
 : ( ) .75

- ˆ : ˆ
 . 1964 -
 :( ) .76

- ˆ : ˆ
 . 1984 -
 :( ) .77

الملخص:

Ù

Ù

Ù 1 Ù

Ù Ù

Ù Ù

Ù

Ø

.Ø

Ø

Ù

Ù

:

.Ù

Ù

Ù

Abstract

This study discusses the famous recitations that were subject to criticism and which were described as involving grammatical mistakes. These were discussed in three chapters which included eight themes of discussion. The discussion pointed out a number of requirements. In addition to the introduction, conclusion and a list of sources and reference.

The introduction included reasons for emergence of grammar and grammatical doctrines conflicts and their relation to the recitations. The study consists of three chapters: A chapter entitled "Reading incorrectly and Recitations where I discussed the definition of incorrect recitation from a linguistic point of view and its development in the Arabic language. That was the first theme of discussion in this chapter. The second theme of discussion was about the emergence of recitation subject and the beginning of committing grammatically incorrect recitation.

The second chapter addresses the recitations that were linguistically incorrect. That was as the result of changing the vowel point. One of the recitations may include a vowel point which is different to vowel points in other recitations and which may result in changing the meaning. This is the first theme of discussion in this chapter. The change in meaning may be as a result of difference in the word letters as some recitations may come with letters which are different to the letters of the other recitation which may also lead to a change of meaning.

This is the second theme of discussion.

The third theme of discussion is following one of the recitations without giving consideration to authentication and correctness in reporting.

The last chapter is the grammar chapter. It discusses the recitations that were different to the grammarians deductions by analogy which made these recitations described as being

weak and grammatically incorrect. That was discussed in three themes of discussion. They are:

Noun, verbs and articles. This is in addition to the conclusion which contains the results of the study and its summary. The most important results were:

- the most important reason for considering recitations as grammatically incorrect by recitation scholars is the difference of grammatical doctrines and the scholar's dependence on comparison and deduction by analogy with disregarded to narration and reporting.

The disregarding of scholars to some of the accents and their dependence on Quraish and Saad Ibn Bakr accents.